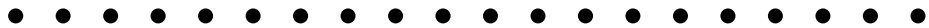




LAUREA - AMMATTIKORKEAKOULU

# Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke maahanmuuttajan kotouttajana



Seppä Atte & Sundholm Jenna

2009 Vantaa

## SISÄLLYS

<b>1</b>	<b>JOHDANTO</b> .....	4
<b>2</b>	<b>MAAHANMUUTTAJUUS</b> .....	6
2.1	Maahanmuuttajuus Suomessa.....	6
2.2	Maahanmuuttajuus käsitteenä .....	7
2.3	Etniset ryhmät Suomessa.....	8
2.3.1	Romanit Suomessa .....	9
2.3.2	Venäjältä ja Virosta tulleet inkerinsuomalaiset ja maahanmuuttajat Suomessa	10
<b>3</b>	<b>KOTOUTUMINEN JA KOTOUTTAMINEN</b> .....	11
3.1	Kotoutumisen eri alueet.....	13
3.2	Työn merkitys kotoutumiselle .....	14
3.3	Kulttuurishokki.....	15
3.4	Akkulturaatio.....	16
<b>4</b>	<b>MAAHANMUUTTAJAT JA VIRANOMAISET</b> .....	17
4.1	Maahanmuuttajien tiedonpuute.....	18
4.2	Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke .....	19
<b>5</b>	<b>OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TARKOITUS</b> .....	20
5.1	Opinnäytetyön tavoitteet .....	20
5.2	Oman oppimisen tavoitteet .....	21
5.3	Opinnäytetyön aikataulu .....	21
<b>6</b>	<b>TUTKIMUSKYSYMYKSET</b> .....	22
<b>7</b>	<b>TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN</b> .....	23
7.1	Tutkimusaineisto ja aineiston kerääminen .....	23
7.2	Aineiston analyysi .....	23
7.3	Aikaisemmat tutkimukset .....	24
7.4	Haastattelu ja haastattelun teemat.....	26
<b>8</b>	<b>TUTKIMUSTULOKSET</b> .....	27
8.1	Taustatiedot.....	27
8.2	Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke kotoutumisen tukena .....	28
8.3	Viranomaispalvelujen kokeminen Suomessa .....	30
<b>9</b>	<b>LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS</b> .....	31
<b>10</b>	<b>YHTEENVETO JA POHDINTA</b> .....	33
10.1	Liikennevalo—edesauttamassa asiakasperheiden kotoutumista Suomeen.....	34
10.2	Kulttuuri ja rasismi.....	36
10.3	Monietninen yhteiskunta ja monikulttuurisuus .....	37
	<b>LÄHTEET</b> .....	39
	<b>LIITTEET</b> .....	41

Laurea-Tikkurila  
Luovien toimintojen koulutusohjelma

Seppä Atte & Sundholm Jenna

**Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke**

Vuosi 2009

sivumäärä 43

---

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeen maahanmuuttajaperheiden kokemuksia hankkeen toimivuudesta. Hankkeen toiminnanjohtaja Kirsi Campos halusi tietää miten asiakkaat olivat kokeneet hankkeen. Oliko hankkeesta ollut apua heidän kotoutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Tutkielman tuloksien toivottiin auttavan Korson Settlementin uoria kehittämään nykyisiä ja tulevia hankkeita.

Tutkimuskysymyksiä olivat miten Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke on edesauttanut asiakasperheiden kotoutumista Suomeen sekä miten hankkeessa mukana olleet neljä aktiivista tukea tarvitsevat maahanmuuttajaperheet ovat kokeneet viranomaistahojen palvelut Vantaan alueella.

Valitsimme tiedonkeräysmenetelmäksi teemahaastattelun eli puolistrukturoidun haastattelun. Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitetaan ennalta suunniteltua sekä ohjattua haastattelua. Lähetimme asiakasperheille sähköpostitse ennakkoon haastattelurungon, jotta he saisivat tutustua kysymyksiin ennen varsinaista haastattelua. Haastattelimme kaikki neljä asiakasta henkilökohtaisesti ja purimme vastaukset kirjoittamalla ne sanasta sanaan word-tiedostoon.

Tuloksista voitiin havaita että Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeen asiakkaat olivat todella tyytyväisiä hankkeen toimintaan ja saamaansa apuun. Asiakkaat toivoivat hankkeelta lisää apua perheen vapaa-ajan toimintaan sekä yleistä apua ATK-asioissa. Tulokset osoittivat, että Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke oli erittäin onnistunut hanke kaikin puolin, tarve vastaaville hankkeille on yhä suurta.

Avainsanat: maahanmuuttajuus, kotoutuminen, viranomaispalvelut

Laurea Tikkurila  
Degree Programme in Social Services  
Creative Activities Option

Seppä Atte & Sundholm Jenna

**Liikennevalo - experimental development project**

Year 2009

Pages 43

---

The purpose of this thesis was to study an experimental development project called Liikennevalo from the viewpoint of immigrant families. The project leader of Liikennevalo wanted to find out how the clients had experienced this project and whether it had promoted their integration process into Finnish society. Hopefully, the research results will help Korso Settlementinuoret to further develop their present and upcoming projects.

The research questions were the following, how has Liikennevalo been able to promote integration process and how the four immigrant families, actively involved in the project, had experienced the services provided by authorities in Vantaa area.

The research material was collected with the help of half-structured interviews, and the questions of the interviews were emailed to the interviewees before the interviews were personally conducted and then transcribed.

Based on the results of this project, it can be stated that the clients participating in the Liikennevalo project were very pleased with the support provided by the project. Also, clients wished to get further support with freetime activities and also IT support. The results showed that Liikennevalo project was a success, and there is a clear need for these types of projects in the future as well.

Keywords: immigrant, authorities, integration

## 1 JOHDANTO

Pääsimme toteuttamaan opinnäytetyötämme yhdessä Korson Settlementinuoret ry:n kanssa Liikennevalo–kokeilu- ja kehittämishankkeessa. Hanke oli suunnattu maahanmuuttajaperheille sekä romaniväestölle. Hankkeen tavoitteena oli luoda voimavaroja arjesta selviytymiseen ja ennaltaehkäistä päihdeongelmia asiakasperheissä. Hankkeen yhtenä tarkoituksena oli järjestää erilaisia vertaistukiryhmiä niin avoimia, kuin suljettujakin. Vertaistukiryhmien tarkoituksena oli koota perheitä keskustelemaan arkeen liittyvistä asioista. Esille ryhmissä nousi muun muassa asumiseen ja viranomaispalveluihin liittyviä ongelmia. Ryhmiä oli kaksi ja ne kokoontuivat aluksi säännöllisesti kerran viikossa, jonka jälkeen huomattiin perheiden olevan avuntarpeessa useammin. Täten perhetyö laajeni ja perhetyöstä tuli jokapäiväistä, melkeinpä ympärivuorokautista. Perhetapaamisiin oli mahdollista saada ulkopuolista asiantuntija-apua. Perheet tulivat ryhmiin yhteistyötahojen kautta kuten koulut, sosiaalityöntekijät ja työvoimatoimistot. Yksi tärkeimmistä perheiden ongelmista liittyi Suomen lainsäädäntöön, varsinkin viranomaispalveluihin. Hankkeen järjestämä palvelu oli avointa eikä vaatinut osallistujilta sitoutumista ja toimintaan pystyi osallistumaan milloin tahansa omien tarpeiden mukaan.

Valitsimme opinnäytetyönaiheeksemme monikulttuurisen aiheen sen ajankohtaisuuden vuoksi. Nykypäivän yhteiskunnassa maahanmuuttajat ja maahanmuutto ovat olleet pinnalla niin mediassa kuin yleisessä keskustelussa. Pääkaupunkiseudulla on muuhun maahan verrattuna paljon muista maista tulleita ihmisiä ja huomaamatta olemmekin keskellä monikulttuurista, kehittyvää ja kansainvälistä yhteiskuntaa. Huomattuamme kuinka vaikeaa asettuminen Suomeen ja suomalaiseen yhteiskuntaan voi olla, niin onko tällaisella hankkeella ollut vaikutusta maahanmuuttajien kotoutumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Nämä kaksi kysymystä herättivät kiinnostuksemme aiheita kohtaan. Toiminnanjohtaja Kirsi Campos ehdotti meille tutkielman tekemistä Liikennevalo–kokeilu- ja kehittämishankkeesta.

Opinnäytetyömme menetelmäksi valitsimme teemahaastattelun. Haastattelut päädyimme suorittamaan asiakkaiden valitsemassa ympäristössä, heille mieleisessä paikassa. Haastattelimme kaikki asiakasperheet loppukevään ja kesän 2008 aikana.

Toinen tutkielman tekijöistä, Jenna, on ollut mukana maahanmuuttajaperhetyöntekijänä Liikennevalo–kokeilu- ja kehittämishankkeessa alusta alkaen. Hän oli kehittämässä ja toteuttamassa hanketta. Täten työntekijän näkökulma hankkeesta tulee esille luontevasti opinnäytetyössämme.

*”Maahanmuuttopolitiikka on- joko tietoista tai tiedostamatta-osa valtion harjoittamaa talous- ja globalisaatiopolitiikkaa”* (Forsander ym. 2004,73). Nykypäivänä jokainen meistä kohtaa työssään maahanmuuttajia, sillä he ovat kasvava osa suomalaista yhteiskuntaa.

Tilastokeskuksen laskennan mukaan Suomessa asui vuoden 2007 lopussa 132 708 ulkomaiden kansalaista, joka vastaa 2,5% Suomen väkiluvusta. Ulkomaiden kansalaisten osuus kasvoi vuoden 2007 aikana 10 969 henkilöllä. (Tilastokeskus 2008.) Maahanmuuttoviraston tilaston mukaan suurimmat maahanmuuttajaryhmät olivat vuonna 2008: venäläiset, virolaiset, ruotsalaiset, somalit, kiinalaiset, thaimaalaiset, saksalaiset, turkkilaiset, iso-britanialaiset ja irakilaiset (Maahanmuuttovirasto 2008).

Maahanmuuttajaperheet voivat kotoutua hyvinkin eriaikaisesti uuteen kotimaahansa. Tähän voivat vaikuttaa esimerkiksi perheenjäsenten henkilökohtaiset ominaisuudet, ikä, sukupuoli sekä maahanmuutosta kulunut aika. Perheenjäsenistä yleensä miehet pääsevät naisia helpommin osallistumaan kotoutumiskoulutuksiin, kun taas lapset oppivat yleensä kielen koulussa. Useimmiten naiset jäävät kotiin hoitamaan pieniä lapsia ja tämä saattaa monilapsisissa perheissä viivästyttää kotoutumista useilla vuosilla. Vanhempien kielitaidottomuus vaikuttaa heidän kykyynsä hoitaa jokapäiväisiä asioita ja tämä voi vaikeuttaa perheen sisäisiä valtasuhteita, mikäli lapset oppivat kielen vanhempia aikaisemmin. Suomenkielen taidon puuttuessa vanhempien tulisi osata pyytää apua eri viranomaistahoilta, esimerkiksi lasten mennessä päiväkotiin vanhempien voi olla vaikeata keskustella lapsen hoitoon liittyvistä asioista päiväkodin henkilökunnan kanssa. (Tähti 2008,1-2.)

Suomen paikka EU:n alueella on varsin omanlainen. Suomessa on muihin maihin verrattuna vähiten maahanmuuttajia. Suomella ei ole kolonialismin, eli siirtomaa-aikaisia siteitä, kuten monella muulla Euroopan maalla, jotka ovat tuoneet paljon maahanmuuttajia useaan EU-maahan. (Forsander ym. 2004,75.) Yksittäisten valtioiden päätöksenteko on muuttunut Euroopan unionin mukana ylikansalliseksi päätöksenteoksi. EU on ottanut suuren roolin jäsenmaidensa maahanmuuttokysymyksistä. Suomen ja muidenkin jäsenmaiden on hyväksyttävä ja alistuttava ylikansalliselle päätöksenteolle Euroopan unionin taholta. (Forsander ym. 2004,74.)

Kansainväliset sopimukset ja sitoumukset sitovat kansallista maahanmuuttopolitiikkaa. Yksittäinen EU-valtio ei suoranaisesti pysty itsenäisesti ohjaamaan maahanmuuttopolitiikkaansa. Ulkomaalaispolitiikkaa sitovat ja siihen vaikuttavat kansainväliset sopimukset, sekä muu kansainvälinen yhteistyö, EU:n yhteistyö tärkeimpänä. Suomen maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikkaa ovat perinteisesti sitoneet erilaiset kansainväliset, kuten Geneven pakolaissopimus tai ILO:n (kansainvälinen työjärjestö) työsyrijintää koskeva sopimus. (Forsander ym. 2004,76.)

## 2 MAAHANMUUTTAJUUS

### 2.1 Maahanmuuttajuus Suomessa

Maahanmuutto Suomeen ennen 1980-lukua oli pitkään hyvin vähäistä. Pitkän ajan jälkeen merkittävä muutos tapahtui 1986 kun Suomeen tuli maamme ensimmäiset kiintiöpakolaiset. Maahanmuuttajatyö käsikirjassa kiintiöpakolainen määritellään seuraavanlaisesti; *”Henkilö jolla on YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun myöntämä pakolaisen asema ja jolle on myönnetty maahantulolupa vuosittain valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä päätettävän pakolaiskiintiön puitteissa.”* (Hytönen ym. 2002,9.) Heitä tuli Kaakkois-Aasiasta pakolaisleireiltä aluksi noin 100 henkilöä. Seuraavina vuosina pakolaiskiintiön suuruus nousi ja nousi, kunnes vuoteen 1989 mennessä kiintiö oli noussut 100 henkilöstä 500 henkilöön. (Räty 2002,133.)

Kiintiöpakolaisia tuli yhtäkkiä vuonna 1990 yli 2700, jolloin Suomen valtio sekä Suomen Punainen Risti päättivät perustaa vastaanottokeskuksia. Pakolaiset sijoitettiin alun perin pääkaupunkiseudulle kunnes ruvettiin sijoittamaan pakolaisia ympäri Suomea kuntiin. Turku oli ensimmäinen kaupunki, joka pääkaupunkiseudun lisäksi vastaanotti pakolaisia. Vuonna 1990 muutos oli jo suuri ja Suomen vastaanotto oli merkittävä sillä, vuonna 1990 jo 40 kuntaa vastaanotti pakolaisia ja moni kunta oli antanut puoltavan päätöksen sijoittaa tulevia pakolaisia kuntiinsa. Maahanmuuttajia sijoittaessa kunnat eivät halunneet sijoittaa heitä samalle alueelle, välttyäkseen ulkomaalaisghettojen syntyä. Maahanmuuttajia pyrittiin sijoittamaan haja-alueille, maahanmuuttajien sijoittaminen eri alueille toivottiin myös vähentävän rasismia. (Räty 2002,133-134.)

Pääkaupunkiseudulla asuu muuhun maahan verrattuna eniten ulkomaalaisia. Vuosien 2004-2005 vaihteessa ulkomaalaisten osuus Helsinginseudulla oli 4,1 prosenttia, verrattuna muuhun väestöön. 27 prosenttia koko maan ulkomaalaisista asui Helsingissä. (Vartia ym. 2007,16.)

*”Suomessa kaikkien maahanmuuttajien tehokas integroituminen eli kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään on maahanmuuttopolitiikan peruspyrkimys. Yhteiskunnan tulee eri keinoin edistää maahanmuuttajien integroitumista ja tasa-arvon toteutumista yhteiskunnassa”* (Räty 2002,134.)

Viimevuosina Suomeen on muuttanut maahanmuuttajia kiihtyvällä tahdilla. Useimmiten törmäämmekin sanaan maahanmuuttaja, joka on yleinen käsite kuvaamaan kaikkia maahanmuuttaneita henkilöitä. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan ulkomaalaista, joka asuu pysyvästi Suomessa, joka ei kuitenkaan ole Suomen kansalainen. Maahanmuuttaja voi hakea Suomen kansalaisuutta kun hän on asunut pääsääntöisesti Suomessa vähintään viisi vuotta.

Maahanmuuttajien Suomessa oloaika ei aina ole läheskään viisi vuotta, jotkut asuvat Suomessa vuoden, jotkut 20 vuotta. (Räty 2002,13-14.)

Suomeen muuttaa ihmisiä erilaisista syistä, syyt vaikuttavat heidän kotoutumiseensa. Kotoutumisen kannalta on merkittävää, miten maahanmuuttaja on tullut maahan, pakon sanelemana vai vapaaehtoisesti. (Räty 2002,8.)

Ikärakenteeltaan maahanmuuttajat poikkeavat suuresti muusta väestöstä. Maahanmuuttajista valtaosa on työikäisiä ja iältään 25-34-vuotiaita. Maahanmuuton tuoreutta ilmiönä Suomessa kuvastaa hyvin se, että vanhusten osuus maahanmuuttaneista on pieni. Naisten osuus maahanmuuttavista on yleensä ollut hieman pienempi kuin miesten. Maahanmuutossa ei kuitenkaan ole nähtävissä merkittävää eroa sukupuolten välillä, suurinpiirtein puolet ja puolet. Eri maahanmuuttajaryhmissä sukupuolijakauman vaihtelut ovat merkittäviä. Suomen kansalaiset ovat solmineet avioliittoa muiden maiden kansalaisten kanssa ja asettuneet asumaan Suomeen. Vaimot on usein löydetty Venäjältä tai Virosta, kun taas aviomiehet on useimmin löydetty Turkista tai Marokosta. Sukupuolijakauma näissä kansalaisuusryhmissä on hyvin mies- tai naisvoittoinen. Puolet muiden maiden kansalaisista asuu Uudellamaalla. Maahanmuuttaneista valtaosa on keskittynyt pääkaupunkiseudulle ja Helsinkiin. (Forsander & Ekholm: Forsander ym. 2001,58.)

Olemme huomanneet, esimerkiksi töissä olessamme, että monella suomalaisella on ennakkoluuloja maahanmuuttajia sekä romaneja kohtaan. Ennakkoluulot johtuvat usein tietämättömyydestä. Monen ihmisen epätietoisuus eri kulttuureista ja niiden sisällöistä vahvistaa ennakkoluuloja.

*” Kohtaa ihminen ihmisenä. Älä oleta ketään ulkomaalaiseksi pelkän ulkonäön perusteella. Älä ojenna ulkomaalaisen näköiselle asiakkaalle automaattisesti englanninkielistä esitettä- kaikki ulkomaalaisetkaan eivät osaa englantia”* (Räty 2002,14.)

Nykyisin Vantaalla asuu noin 13 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä, mikä on yli 7 % kaupungin asukkaista. Ulkomaan kansalaisia on noin 110 maasta ja Vantaalla puhutaan noin 90 kieltä. (Vantaan kaupunki.)

## 2.2 Maahanmuuttajuus käsitteenä

Kaikille ei välttämättä ole selvää mitä eri käsitteet tarkoittavat, kuten jotkut ovat saattaneet olettaa, että kaikki maahanmuuttajat ovat pakolaisia. Käsitettä maahanmuuttaja voidaan käyttää yleiskäsitteenä kaikista Suomeen muuttaneista ulkomaan kansalaisista.

Maahanmuuton syitä voi olla useita, kuten avioliiton kautta maahanmuuttaneet, kotimaansa epävakaa tilanteen takia suomeen turvapaikanhakijana tulleet tai työn takia Suomeen muuttaneet. Maahanmuuttajan status vaihtelee, sillä statuksella tarkoitetaan perustetta, millä maahanmuuttajalle myönnetään oleskelulupa Suomessa (Hirstiö-Snellman & Mäkelä 2000).

Avaamme alla muutamia maahanmuuttajakäsitteitä: *Pakolainen* on henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Pakolaisiksi kutsutaan Suomessa myös henkilöitä, jotka ovat saaneet jäädä suojelun tarpeen vuoksi tai humanitäärisistä syistä. *Turvapaikanhakija* on henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskelu oikeutta vieraasta maasta. Turvapaikanhakijan pakolaisuus todetaan vasta hakemuksella annettulla päätöksellä, joten tulisi välttää ”pakolainen” sanaa ennenkuin päätös on annettu. *Ulkomaalainen* on Suomen oikeuden kannalta henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen esim. turisti, liikemies, siirtolainen, pakolainen tai turvapaikan hakija, jolla on toisen maan kansalaisuus. (Hytönen ym. 2002,8-9 .)

### 2.3 Etniset ryhmät Suomessa

Suomi on etniseltä ja kulttuuriselta perinnöltään yksi Euroopan homogeenisimmista maista. Suomalaisista identiteettiä rakennettiin 1800-luvulla kansalaisvaltio-ajattelun noustessa. Tällöin kansaa kiinnitettiin suomalaiseen identiteettiin ja kieleen. Kansa, jolla on yhteinen kieli ja identiteetti, on vahvempi puolustamaan omia oikeuksiaan, kuin hajanainen joukkio eri identiteetin ja kulttuurin omaavia etnisiä ryhmiä. Vahvaa identiteettiä on tarvittu, ensiksi oman valtion, Suomen perustamiseksi ja sittemmin puolustamaan Suomea vihollista vastaan. Suomalaisuuden määrittelemisen tämän kautta jättää kuitenkin huomiotta sen, että Suomessa on ollut etnisiä vähemmistöjä jo kauan. Olemassa olevien etnisten vähemmistöjen, kuten saamelaisten, romanien, juutalaisten, tataarien, venäläisten ja suomenruotsalaisten lainsäädännöllinen asema on maailman parhaita. ”*Oppimalla vähemmistöjen elinehdoista ja maahanmuuttajataustaisten vähemmistöjen kotoutumisesta voimme oppia jotain myös tuoreempien maahanmuuttajien asemasta ja ehkä heidän tulevaisuudestakin Suomessa.*” Suomeen on kuitenkin vuosisatojen aikana tullut maahanmuuttajia, jotka ovat kotoutuneet Suomeen hyvin ja tulleet osaksi suomalaista yhteiskuntaa, niin miksei näin voisi tapahtua myös uusille maahanmuuttajille. (Forsander & Ekholm: Forsander ym. 2001,84.)

Suomeen maahanmuuttanut väestö on hyvin hajanainen muuhun Eurooppaan verrattuna. Muualla Euroopassa maahanmuutto menee yleensä niin, että ensiksi muuttaa mies, vähän ajan kuluttua perhe, kohta saapuu sukulaisia ja tuttavita. Jopa koko kyläyhteisö voi lähteä kerralla etsimään parempaa asuinmaata. Uudessa maassa syntyy tällä tavalla kokonaisia yhteisöjä, joissa ihmiset, suvut ja verkostot tuntevat entuudestaan jo toisensa. Maahanmuuttopolitiikka on Suomessa ollut aina hyvin valikoivaa. Suomalaiset ovat kyllä luoneet elinvoimaisia yhteisöjä ympäri maailmaa. Suomeen ei kuitenkaan olla muutettu koko suvun tai yhteisön voimin. Maahanmuuttoyhteisöt ovat olleet pieniä, venäläisiä lukuunottamatta. Sodan jälkeen Suomeen kohdistunut maahanmuutto oli erittäin vähäistä, ainoastaan joitakin avioliiton kautta Suomeen tulleita perheenjäseniä tai työlupamenettelyn kautta tulleita työntekijöistä. 1990-luvun vaihteessa tapahtui käännekohta maahanmuutossa, kun inkerinsuomalaiset aloittivat paluumuuton, pakolaiset lisääntyivät ja Suomessa yleistyi avioliitot ulkomaalaisten kanssa. Tätä kautta yleinen ilmapiiri muuttui hyväksyvämmäksi maahanmuutolle ja kansainväliselle yhteistyölle. Maahanmuutto voidaan jakaa viiteen eri ryhmään: paluumuutto, perhesyyt, pakolaisuus, työ ja opiskelu. (Forsander & Ekholm: Forsander ym. 2001,107-108.)

Vähemmistöjen asema Suomessa vaihtelee kovin. Suomenruotsalaisten asema on erittäin vahva myös lainsäädännön kautta. Heillä onkin hyvin vahva asema suomalaisessa yhteiskunnassa ja asema on kirjattu Suomen hallitusmuotoon, esimerkkinä muun muassa kielivaatimukset valtionvirkoihin. Muun muassa romanien vähemmistöasemaa ei ole lähellekkään samalla tavoin lainsäädännöllisesti taattu kuin mitä on esimerkiksi saamelaisten. Tärkeä uudistus vähemmistöjen ja maahanmuuttaneiden kohdalla tapahtui vuonna 1999, jolloin tuli voimaan Suomen uusi perustuslaki. Laki koskee kaikkia ihmisiä kansalaisuudesta riippumatta. Lain tarkoituksena on saattaa kaikki ihmiset yhdenvertaiseen asemaan ja ketään ei saa asettaa perusteita eri asemaan, alkuperän, kielen tai uskonnon takia. Vähemmistöjen kannalta on todella tärkeää, että perustuslain 17 pykälään on lisätty uutena kohtana oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. Maahanmuuttavien kannalta on todella tärkeää, että uuden kotouttamislain tavoitteena on edistää heidän asemaansa ja tasa-arvoaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Kotouttamisen edistäminen on maahanmuuttajan itsensä, viranomaisen ja järjestöjen vastuulla. (Forsander & Ekholm: Forsander ym. 2001,86-87.)

### 2.3.1 Romanit Suomessa

Suomessa asuu noin 10 000 romanina ja lisäksi Ruotsiin on Suomesta muuttanut noin 3000 romanina. Romaneja on vainottu kautta aikain, nykyään romanien asema on parantunut selvästi. Vuonna 1995 voimaan tullut uusi perustuslaki takasi romaneille paremman aseman yhteiskunnassa. Laissa romanit tunnustettiin kansalliseksi vähemmistöksi ja velvoitettiin valtio turvaamaan ja kehittämään romanikulttuuria ja romanikieltä. Romaneilla on vielä

nykypäivänäkin vaikeuksia saada töitä tai asuntoa perheelleen, johtuen valtaväestön ennakkoluuloista ja asenteista. Romanikulttuuri on erilainen, kuin se mihin ollaan totuttu ja se tuo mukanaan ristiriitoja romanien ja esimerkiksi viranomaisten välille. Romanikulttuurissa puhtaus- ja väistämissäännöt tuovat mukanaan ongelmia esimerkiksi asumisjärjestelyihin. Tämän takia kuntien ja muiden toimioiden olisi hyvä olla selvillä asioista tai käyttää apuna asiantuntijaa, kuten romaniyhdyshenkilöä. (Forsander & Ekholm: Forsander ym. 2001,99-100.)

Monien romanien koulutustaso on alhainen ja tämä tuo mukanaan ongelmia niin työnhaun- kuin terveydenhuollonäkökulmasta. Romanit ovat tottuneet hoitamaan vanhukset, sairaat ja vammaiset oman perheen piirissä. Mikäli kuitenkin sairaalahoito on välttämätöntä, on tukena sairaalassa koko perhe. Romanit ovat hyvin järjestäytyneitä ja vanhin romanien etuja ajava yhdistys, Romano Missio, on ehtinyt jo yli 100 vuoden ikään. Vasta 1956 Suomeen perustettiin mustalaisasiain neuvottelukunta, tuolloin neuvottelukuntaan kuului yksi romanijäsen. Vuonna 1989 neuvottelukunnan nimi vaihdettiin romaniasiain neuvottelukuntaan ja perustettiin pääsihteerin virka. Puolet 18 henkilön neuvottelukunnasta on romaneita ja puolet edustavat valtiota ja kuntia. Romaniasiain neuvottelukunnan tarkoituksena on edesauttaa romanien sopeutumista yhteiskuntaan ja parantaa romanien asemaa muutoinkin. Romanien koulutustaso on valtaväestöä huomattavasti alhaisempi. Romanien aiempi liikkuva elämäntapa, perheiden taloudellinen epävakaus ja valtaväestön syrjivä asenne ovat tehneet koulunkäynnin vaikeaksi useimmille romaneille. Viime vuosina tilanne on onneksi muuttunut. Koulutusta ei enää koeta uhaksi omalle kulttuurille ja romanit ovat alkaneet suhtautumaan myönteisemmin kouluttautumiseen. Vanhempien heikko koulutus ja tieto koulunkäynnistä vaikeuttavat tätä kautta myös lasten koulunkäyntiä. Opetus- ja työvoimaviranomaiset ovat alkaneet järjestää romaneille kohdistettua aikuiskoulutusta. Nykyään romaneja koulutautuu ihan normaalisti kaikille aloille. Vanhat ammattiryhmät, kuten hevosten kengittäjät, ovat kadonneet rakennemuutoksen kautta lähes kokonaan. Tämä on tuonut mukaan perinteisten romaniammattien katoamisen vaikeuttaen selviytymistä ja tuoden työttömyyttä mukanaan. Monien romanien heikko koulutus vaikeuttaa työllistymistä nyky-yhteiskunnan ammatteihin. Romanien työttömyys on moninkertainen valtaväestöön verrattuna. (Forsander & Ekholm: Forsander ym. 2001,99-103.)

### 2.3.2 Venäjältä ja Virosta tulleet inkerinsuomalaiset ja maahanmuuttajat Suomessa

Suomen ulkomaalaisväestöstä kolmannes on peräisin entisen Neuvostoliiton alueelta. Neuvostoliiton romahtaminen kiihdytti maahanmuuttoa roimasti. Vielä vuonna 1989 Neuvostoliiton alueelta maahan muutti vain noin 600 ihmistä, kun muutama vuosi myöhemmin, vuonna 1991 Suomeen muutti 6500 entistä neuvostokansalaista. Maahanmuutto on ollut hyvin naisvoittoista, naisia maahanmuuttaneista on 60 prosenttia. Tämä johtunee siitä, että suomalaiset etenkin miehet ovat solmimineet avioliittoja ja asettuneet Suomeen

asumaan. Lähtömaissa on kuitenkin ollut suuria eroja. Eniten Suomeen on muuttanut Venäjältä ja Virosta, seuraavaksi Ukrainasta, muista entisen IVYn (itsenäisten valtioiden yhteisö) tai Baltian maista on Suomeen tullut lähinnä yksittäisiä maahanmuuttajia. Virosta maahanmuutto on kokoajan pienentynyt Viron taloudellisen hyvinvoinnin kohennuttua. Venäläisten osuus on taas kasvussa pienen notkahduksen jälkeen. Venäjänkieliset ovat ylivoimaisesti suurin maahanmuuttajaryhmä. Heitä on noin 30 000 henkeä, kun taas vironkielisiä maahanmuuttaneita on noin 10 000 henkeä. Vironkielisellä on ollut huomattavasti paremmat työllistymismahdollisuudet kuin Venäjänkielisellä, heidän opittua paremmin ymmärtämään ja puhumaan Suomea. (Kyntäjä: Forsander ym. 2001,148-150.)

### 3 KOTOUTUMINEN JA KOTOUTTAMINEN

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta tuli voimaan 1.5.1999. Lain piiriin kuuluvat kaikki vakituisesti Suomeen asettuneet maahanmuuttajat kolmen ensimmäisen maassaolovuotensa ajan. Näiden ensimmäisten vuosien ajan, jokainen maahanmuuttaja on oikeutettu kotouttamistukeen. (Työministeriö 2003,3.) Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä voimavaroja ja toimenpiteitä (Työministeriö 2003,3-4).

Kotoutumisesta käytetään myös sanaa integraatio, jolla tarkoitetaan prosessia, jonka kuluessa maahanmuuttaja tulee osaksi yhteiskuntaa. Kotoutuminen on pitkä ja monimutkainen, aikaa vievä prosessi. Hallituksen pakolais- ja maahanmuuttopoliittisen ohjelman mukaan keskeisiä asioita kotoutumisen edistämiseksi ovat: työllistyminen, aikuiskoulutus, toimeentuloturvan järjestäminen, äidinkielen ja oman kulttuurin tukeminen. Maahanmuuttajien tasa-arvoista elämää suomalaisessa yhteiskunnassa on helpotettu kotouttamislaitilla. (Tähti 2008,11.)

Kotoutumislain tavoitteena on, että maahanmuuttajat voisivat tuntea ja toimia yhteiskunnassa samalla tavalla kuin muutkin maassa asuvat. Maahanmuuttaja hankkii itselleen sellaisia tietoja ja taitoja, joiden avulla hän selviää suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämän kautta maahanmuuttaja voi kokea itsensä tasavertaisena jäsenenä. Kotoutumislain perusteena on, että maahanmuuttaja kotoutuu saapumismaan elämään siten, että hänellä on edellytyksiä tehdä töitä ja voida hyvin. Maahanmuuttajalla on oikeus pitää kiinni omasta kulttuuristaan, uskonnostaan ja tavoistaan Suomen lainsäädännön puitteissa. Maahanmuuttajalla on kuitenkin velvollisuksiakin, kotoutumisen tukemiseksi. Velvollisuus maahanmuuttaessa opiskella esimerkiksi vallitsevaa kieltä ja kulttuuria, jotta kotoutuminen olisi helpompaa maahanmuuttaneelle. (Tanner 2008,15.)

*” Tämän lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista, sekä turvata turvapaikanhakijoiden välttämätön toimeentulo ja huolenpito järjestämällä turvapaikanhakijoiden vastaanotto.” (Finlex-Valtion säädöstietopankki.)*

Kotoutumisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttaja pystyy osallistumaan työelämään ja että hän hankkii itselleen tietoja ja taitoja, joiden avulla hän selviää Suomessa ja kykenee toimimaan yhteiskunnan tasavertaisena jäsenenä. On hyvä huomata, että kotoutumisella ei tarkoiteta yksinomaan suomalaisten tapojen ja kielen omaksumista. Asetuttaessa uuteen maahan tulisi löytää käyttöä myös omalle kielelle, kulttuurille, aikaisemmille opinnoille sekä työkokemukselle. (Tähti 2008,11; Työministeriö. 2003,3.)

Jokaisen maahanmuuttajan taustat ovat hyvin yksilöllisiä, jotka usein vaikuttavat kotoutumiseen. Kotoutumisprosessin etenemiseen vaikuttaa se, minkälaisista oloista maahanmuuttaja lähtee. Kotoutuminen on yksilöllinen prosessi, jonka takia on vaikea arvioida siihen kuluva aika. Suomessa asuva ulkomaalainen on voinut tulla tänne esimerkiksi kirjoitustaidottomana pakolaisena tai esimerkiksi kutsuttuna erityisalan asiantuntijana. Kaikkien kohdalla maahanmuutto on joka tapauksessa suuri muutos, jolloin sosiaalisen tuen tarve on merkittävä. Moni maahanmuuttaja elää usein kahdessa tai useammassakin kulttuurissa yhtäaikaaisesti.

Kotoutumistuki on maahanmuuttajalle kotoutumissuunnitelman aikaisen perustoimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki. Tuen avulla edistetään ja parannetaan tuensaajan työelämään ja jatkokoulutukseen hakeutumisen edellytyksiä, sekä mahdollisuuksia toimia suomalaisessa yhteiskunnassa. Kotoutumistuki muodostetaan työmarkkinatuesta annetun lain mukaisesti. Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuella turvataan henkilön ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Jokaisella on oikeus toimeentulotukeen, mikäli on tuen tarpeessa, eikä itse pysty turvaamaan toimeentuloaan. (Työvoima- ja elinkeinokeskus.)

### 3.1 Kotoutumisen eri alueet

Kotoutuminen eli integroituminen voidaan jakaa neljään osaan: sosiaaliseen, taloudelliseen, poliittiseen ja *kulttuuriseen* kotoutumiseen. Jokaista tasoa voidaan tarkastella joko yhteiskunnasta tai yksilöstä käsin. Taloudellinen kotoutuminen liittyy työttömyyteen, työhön, sekä maahanmuuttajien osuuteen monimuotoisissa työtehtävissä. Sosiaalinen integraatio taas liittyy asumiseen, kielitaitoon, sekä suhteisiin kantaväestöön ja muiden maahanmuuttajien kanssa. Poliittinen kotoutuminen puolestaan tarkoittaa ylipäänsä yhteiskuntaan osallistumista äänestämisen ja muun poliittisen vaikuttamisen kautta. Tämän tutkielman kohde Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke liittyy sosiaaliseen kotoutumiseen. Kotoutumisen eri ulottuvuudet eivät ole toisistaan riippumattomia. Sosiaalisesti integroitunut ihminen tulee mitä todennäköisimmin pärjäämään paremmin yhteiskunnassa myös taloudellisesti kuin maahanmuuttajalla, joka ei sopeudu yhteiskuntaan vaan on syrjäytymisvaarassa. (Valjus & Nirvi 2005,5-9.)

Julkisessa keskustelussa usein tulee esiin, että Suomessa maahanmuuttajat ovat vajaa käyttöistä reserviä. Kun maassa on jo paljon maahanmuuttaneita työttömänä, niin miksi tänne pitäisi lisää maahanmuuttajia haalia? Keskustelu on kuitenkin mennyt väärille raiteille, jos lähdetään yksioikoisesti kyseenalaistamaan Suomen maahanmuuttopolitiikkaa. Suomessa asuvia maahanmuuttajia ei yhdistä mikään muu kuin se, että he ovat muuttaneet Suomeen. Suurinosa Suomeen muuttaneista on tullut muista syistä kuin työllistymisen takia. Tavanomaisin syy on jokin side Suomeen, kuten inkerinsuomalaiset paluumuuttajat tai perhesyiden vuoksi. Pakolaiset muodostavat vain viidenneksen Suomen maahanmuutosta. Työn ja opiskelun takia Suomeen maahanmuuttaneet ovat kymmenesosa kaikista maahanmuuttaneista. Työntakia maahanmuuttavia on vaikea suosia, kun Suomeen on Euroopan mittapuun mukaan hyvin vähän maahanmuuttavia. Pitäisikö karsia maahanmuuttoa, varsinkin nyt kun Suomi ja ylipäänsä koko maailma rypee laman kynsissä? Mutta mistä karsittaisiin, inkerinsuomalaisista, perheenjäsenistä vai kenties kansainvälisiin sopimuksiin perustuvasta pakolaisten vastaanotosta? Työttömyys kasvaa koko ajan koko maailmassa ja se tarkoittaa myös, että maahanmuuttavien työllistyminen on aina vaan hankalampaa. Lisäksi Euroopasta tulleet maahanmuuttaneet ovat etulyöntiasemassa muualta tulleisiin verrattuna. (Forsander ym. 2004,34-36.) Etulyöntiasema saattaa tulla esimerkiksi rajojen auettua Schengenmaissa, joka on mahdollistanut työvoiman vapaan liikkumisen maasta toiseen.

Kauhistella voi niitä tilastoja, jotka kertovat maahanmuuttajien korkeasta työttömyydestä. Pitkittäistarkastelussa työllistyminen maahanmuuttajien keskuudessa oli päinvastainen, kuin mitä julkisuudessa on kerrottu. Tarkastelussa huomattiin, että maahanmuuttajien työllistyminen parantui nopeasti maassaolovuosien kasvaessa. Tätä kehitystä on tukenut varsin hyvä työmarkkinatilanne. Ongelmana on ollut maahanmuuttaneiden pätkätyöllisyys. Suurin osa maahanmuuttajista on epävakaa ja marginaalisessa asemassa työmarkkinoilla,

jossa työttömyys, pätkätyöt ja opiskelujaksot vaihtelevat nopeissa sykleissä. Mutta vain kymmenesosa maahanmuuttaneista kuuluu pitkäaikaistyöttömien ydinjoukkoon, joita on erittäin vaikea saada työllistettyä. (Forsander ym. 2004,34-36.)

### 3.2 Työn merkitys kotoutumiselle

Työ vaikuttaa olennaisesti kotoutumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan, kuulumme sitten valtaväestöön tai maahanmuuttajiin. Tämän takia maahanmuuttajien työllistyminen on yhteiskunnallisen integraation kannalta todella tärkeää. Voidaankin kysyä, ovatko maahanmuuttajien vaikeudet työllistyä työmarkkinoiden murroksen syytä, alkuvaiheen työllistymisvaikeuksien vai onko kysymys joidenkin maahanmuuttajaryhmien kohdalla jostakin pysyvämmästä ilmiöstä. Suomessa on pitkään kotoutettu maahanmuuttajia lähtökohtana heidän kulttuuriset- ja identiteettilähtökohdat. Suomi on vasta viimeisen kymmenen vuoden aikana ottanut näkökulmaksi maahanmuuttajien kotoutumisessa mahdollisimman nopean työmarkkinoille kiinnittymisen. Muissa Pohjoismaissa vastaavasti ollaan jo 1990-luvun alkupuolelta asti ajateltu, että työ auttaa sopeutumaan ja kotoutumaan paremmin uuteen elinympäristöön. Kotoutuminen työn avulla on noussut niin tutkimuksissa kuin viranomaistenkin kannanotoissa yhä keskeisimmiksi kysymyksiksi. (Forsander & Ekholm: Forsander ym. 2001,59.)

Suomessa, kuten muuallakin teollistuneissa maissa maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen asema työmarkkinoilla heijastaa laajemminkin heidän asemaansa yhteiskunnassa ja heidän työllistyminen on ylipäänsä vaikeampaa kuin valtaväestön. Työttömyysluvut ovatkin usein moninkertaiset valtaväestöön verrattuna. Työttömyyden aiheuttama aliedustus joillakin työmarkkina-alueilla voi heijastaa maahanmuuttajaryhmän yhteiskunnalliseen asemaan ja vaikuttaa tätä kautta myös ryhmän elinoloihin niin yksilö- ja/tai yhteisötasolla. Maahanmuuttajaperheessä yhden aikuisen työttömyys haittaa ja vaikuttaa koko perheen kotoutumiseen. Työmarkkinoiden näkökulmasta maahanmuuttajat voidaan jakaa seuraavanlaisesti: Niihin joiden Suomeen muutto perustuu työvoiman kysyntään, eli työvoimapoliittisiin ja niihin, joiden Suomeen muutto johtuu muista syistä. Muista syistä muuttaneet ovat tulleet Suomeen, joko perhesiteiden tai pakolaisuuden takia. Työllistymisongelmat kasautuvat heille, jotka ovat tulleet Suomeen muista syistä kuin työvoimankysynnän takia. (Forsander & Ekholm: Forsander ym. 2001,59-60.)

Yleensä työllistyminen oman alan työhön, johon maahanmuuttaja on saanut koulutuksen joko kotimaassaan tai vasta Suomeen saavuttuaan, on mahdollista sitten, kun työmarkkinoiden säätelemät vaatimukset täyttyvät. Suomalaisessa työelämässä vaadittavia perustaitoja ovat muun muassa suomenkielen hallinta ja työmarkkinoiden vaatimusten täyttäminen. Työmarkkinoiden vaatimukset tarkoittavat lähes aina sitä, että maahanmuuttajan on

koulutettava itseensä vaatimusten tasolle ennen työllistymistä. (Forsander & Ekholm: Forsander ym. 2001,63.)

Maahanmuuttajien yrittäjäyys korostuu muutamilla sektoreilla varsin näkyväksi. Suomessa, mutta myös muualla Euroopassa kun käy ravintoloissa, huomaa maahanmuuttajan pitävän ravintolaa. Tai pieniä kauppoja, joissa voidaan myydään kauppiaan kotimaasta tuotuja elintarvikkeita tai vaatteita. Yritystoiminta voi käynnistyä koti-ikävästä ja sen mukana tuomasta kaipuusta tuttuun ruokaan, vaatteisiin tai tavaroihin. Useinmiten aluksi yritykset palvelevat pääasiassa oman yhteisön tarpeita, mutta kuten etnisten ravintoloiden kanssa on käynyt, tulee valtaväestöstäkin vähitellen maksavia asiakkaita. Nykyään puhutaan siitä, että etniset vähemmistöt voisivat luopua etnisestä leimastansa, laajentaa yritysosaamista myös muille toimialoille kun nyt ja päästä täten mukaan laajemmille markkinoille. (Forsander & Ekholm: Forsander ym. 2001,74-76.)

### 3.3 Kulttuurishokki

Sopeutuessaan uuteen maahan ihminen kokee ja näkee paljon uusia asioita, joiden käsitteleminen ja sisäistäminen voi viedä paljon aikaa, tätä voidaan kutsua myös kulttuurishokiksi. Vieraaseen kulttuuriin tutustuessa moni kokee psyykkisiä oireita kulttuurishokin takia. Lievimmillään kulttuurishokki on koti-ikävää sekä epäonnistumisen tunnetta esimerkiksi puutteellisen kielitaidon vuoksi. Pahimmillaan se voi saada olon surulliseksi ja masentuneeksi. Jokainen ihminen kokee kulttuurishokin psyykkiset oireet erilaisina, joillekin oireet tulevat voimakkaina kun taas joillekin todella lievänä. On hyvä muistaa, että kulttuurishokkia ei voi kuitenkaan välttää. Kulttuurishokkiin kuuluu usein neljä eri vaihetta. Maahanmuuttaessa ihminen kokee kaiken uutena ja hienona. Uuden viehätystä voidaan kutsua *kuherruskuukaudeksi*. Kaikki ulkopuolella tapahtuva näyttää mielenkiintoiselta, eikä ihmiselle jää aikaa miettiä mitä kotona tapahtuu. Puhutaan vieraalla kielellä ja ihmisetkin tuntuvat iloisimmilta. Jonkin ajan kuluttua muutosta voi iskeä *kriisivaihe*, kaikki ei olekaan sitä miltä aluksi näytti. Ihminen rupeaa helposti vertaamaan uuden maan tapoja oman kotimaansa tapoihin, jotka ovat syvällä ihmisen mielessä. Esimerkiksi miksi ihmiset eivät siivoa niin usein kuin meillä on tapana siivota ja ”kahvikin on pahaa”. Tämän jälkeen ihmiselle saattaa iskeä *pakokauhu*. Pelko tulevansa unohdetuksi, jatkuva yhteydenpidon tarve ystäviin ja sukulaisiin, ettei vaan jää mistään paitsi. Haaveilee jo päivästä milloin pääsee takaisin kotiin tai jopa muuttaa paluupäivää, jotta olo tuntuisi paremmalta. Viimeinen kulttuurishokin vaihe on *sopeutuminen*. Kaikki asiat alkavat sujua paremmin kun ihminen tuntee maan kulttuuria ja osaa jo hieman maan kieltäkin. Aika opettaa ihmistä oppimaan maan tapoja ja kulttuuria, kun ihminen ymmärtää mistä on kysymys, on hänen helpompi sopeutua. Ihminen huomaa nauttivansa maan antimista ja kahvikin alkaa maistua paremmalta. Tulee halu ottaa kaikki mahdollinen irti matkasta.

Matkan päätyttyä, paluu kotimaahan ei välttämättä olekaan niin helppoa, sillä ihmisen sopeuduttua uuteen toimintakulttuuriin, voi kotimaahan paluu aiheuttaa paluushokin eli niin sanottu kulttuurishokkiprosessi alkaa uudestaan. Ihminen haaveilee maasta, joka tuntui jossain vaiheessa hyvin ahdistavalta, muistelemisenkin voi tuntua vaikealta. Onneksi tieto siitä, että aina voi palata helpottaa mieltä. (Plym-Rissanen; Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi.)

### 3.4 Akkulturaatio

Kulttuuri ja kulttuuri vähemmistöjen tutkimisessa käytetään usein akkulturaatio- käsitettä. Eri kulttuurien kohdatessa muutoksia tapahtuu väistämättä. Muutoksia voidaan kutsua akkulturaatioksi. Akkulturaatio merkitsee sitä, kuinka laajasti esimerkiksi maahanmuuttaja omaksuu valtaväestön kulttuurin eli kielen, uskonnon tai vaikkapa pukeutumistyylin. (Anttonen 2005,10.) Näillä tarkoitetaan sulautumista sosiaalisiin ja ammatillisiin rakenteisiin, sekä kulttuuriin ja poliittisiin organisaatioihin. Sana integraatio (yhdentymisen, yhdentäminen esimerkiksi johonkin ryhmään) kuvaa myös hyvin akkulturaatiota. Prosessina akkulturaatio merkitsee toisen kulttuurin kanssa kosketuksissa olevia muutoksia ryhmissä ja yksilöissä, jotka tapahtuvat ajan kuluessa. (Liebkind ym 2004,48-49.)

Akkulturaatiota voidaan lähestyä sekä integraatio- että assimilaatiokäsitteen kautta. Molemmista on kyse maahanmuuttajan asettautumisesta uuteen maahan. Integraatio -käsite pitää sisällään vastavuoroisuuden näkökulman eli integraatio käsitetään kahdensuuntaiseksi prosessiksi. Tällöin edellytetään maassa ennestään asuville sopeutumista maahanmuuttajiin ja heidän erilaisuutensa kunnioittamista, eikä vain maahanmuuttajien sopeutumista paikallisiin tapoihin. Keskeisellä sijalla integraatiossa ovatkin tasa-arvo, vuorovaikutus ja molemminpuoleinen kunnioitus. Assimilaatio on prosessi, jossa yksilö tai ryhmä akkulturoituu toiseen ryhmään ja usein menettää omia etnolingvistisiä (kansallisen kielen) piirteitään. Assimilaatioon voidaan liittää myös dekulturaation käsite, joka on prosessi, jossa yksilö omaksuu uuden kulttuurin ja menettää samalla ensimmäisen kulttuurinsa. (Forsander ym. 2001,36-38.)

Sosiaalipsykologi John Berryn mallia on Suomessa siteerattu eniten akkulturaatiomallina. Berryn mukaan akkulturaatio on prosessi, jossa yksilö on kosketuksissa omasta kulttuurisesta ympäristöstä poikkeavaan ympäristöön. Akkulturaatio-käsitteen Berry on jakanut akkulturaatioasenteen mukaan neljään: *Integraatio*, *Assimilaatio*, *Marginalisaatio* ja *Separaatio/Segregaatio*. *Integraatiolla* Berry tarkoittaa, että maahanmuuttaja kokee kuuluvansa ja arvostaa kuulumistaan etniseen vähemmistöön ja toimii muidenkin kanssa kuten kuuluukin. *Separaation* voi yksinkertaisesti kääntää eristäytymiseksi omaan etniseen ryhmään. Välttämättä kontakteja muihin ryhmittymiin. Yhteys muihin kuin omaan etniseen

vähemmistöön voidaan kokea loukkaavana. Myönteisemmän asenteen ajatellaan pakottavan luopumaan itselle tärkeistä kulttuurellisista ja uskonnollisista traditioista ja arvoista. Tämän takia yhteydenpito pidetään minimitasolla. *Segregaatio* puolestaan tarkoittaa eristämistä. Tällöin valtaväestö eristää aktiivisella toiminnalla ryhmän tai yksilön ”omiensa” pariin. *Assimilaatio*ssa eli sulauttamisessa maahanmuuttaja voi luopua omasta vähemmistöidentiteetistään ja toivoa kuuluvansa/sulautua enemmistöön. *Marginalisaatio*lla eli syrjäytymisellä tarkoitetaan tilaa, jossa maahanmuuttanut eriytyy kulttuurisesta taustastaan, eikä kykene oikein samaistumaan myöskään muihin ryhmiin. Nuorten maahanmuuttajien vaarana on syrjäytyä, jotka eivät halua samaistua vanhempien arvomaailmaan, muttei myöskään kykene samaistumaan valtaväestöönkään, puutteellisen kielitaidon, motivaation tai muiden resurssien puuttuessa. Yksilön kannalta Berry pitää suotuisimpana vaihtoehtona integraatiota ja huonoimpana syrjäytymistä. (Forsander ym. 2001,36-38.)

Kuvio 1

Onko tärkeää ylläpitää omaa kulttuurista identiteettiä ja kulttuurisia erityispiirteitä?

Onko tärkeää ylläpitää yhteyksiä muihin ryhmiin?  
(Forsander ym. 2001,37.)

	KYLLÄ	EI
KYLLÄ	Integraatio	Assimilaatio
EI	Separaatio/ Segregaatio	Marginalisaatio

#### 4 MAAHANMUUTTAJAT JA VIRANOMAISET

Suomessa maahanmuuttajatyö perustuu kansainvälisiin sopimuksiin sekä säädettyyn lakiin. Mikäli maahanmuuttaja asuu Suomessa pysyväisluonteisesti hänellä tulisi olla yhdenvertaiset oikeudet Suomen kansalaisten kanssa. Maahanmuuttajista suurin osa tulee maahan muutoin kuin paluumuuton kautta tai pakolaisena. Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeen perheet olivat suurimmalta osin tulleet Suomeen perhesyistä, esimerkiksi puolison työn takia. Tutkielmaan osallistuneet perheet eivät olleet saaneet tarvitsemaansa tukea kotoutumisessa Suomeen, jonka takia heillä oli suuri tarve saada apua ihan arkipäiväisten asioiden hoitamisessa. (Forsander ym. 1994,65.)

Vantaalla on paljon muualta maahanmuuttaneita, jotka tarvitsevat apua arkipäiväisissä ongelmiaan. Maahanmuuttajat tulevat useista eri kulttuureista, mikä tuo mukanaan ongelmia ja erilaisia tapoja toimia yhteiskunnassa. Maahanmuuttajien ja viranomaisten

kommunikointi saattaa tuottaa usein ongelmia kielen tai yleensäkin eri kulttuuritottumuksien takia. Olisi hyvä keksiä uusia menetelmiä, joilla voitaisiin parantaa maahanmuuttajien sekä viranomaisten keskenäistä vuorovaikutusta, sekä saada informaation kulku toimimaan molemmin puolin ymmärrettävästi.

Maahanmuuttaja kokee uuteen maahan tullessaan kulttuurishokin, tällaisen shokin voi kokea myös maahanmuuttajien kanssa työskentelevä ihminen, kun hän kohtaa itselleen vieraita tapoja ajatella ja toimia. Moni esimerkiksi sosiaalialalle aikova odottaa pääsevänsä auttamaan ihmisiä ja olemaan heille avuksi, mutta mahdollisesti kokee pettymyksen huomattessaan, että heidän päätöksiään ja tapojaan työskennellä maahanmuuttajien kanssa epäillään ja että heidän motiivi on asiakasta vastaan. (Forsander ym. 1994,65.) Joissain maissa voi kohdata kahdenlaisia viranomaisia. On olemassa hyvin muodollisia viranomaisia, jotka toimivat lain ja ammatillisuuden nimissä. Sitten on olemassa myös toinen puoli, tämä puoli hoitaa asioita ns. takaovien kautta, eikä toimi mitenkään ammatillisesti. (Forsander ym. 1994,77.) Maahanmuuttaja kunnioittaa viranomaisia riippumatta kumpi käsitys heillä on viranomaisista. Usein maahanmuuttaja ei uskalla olla eri mieltä viranomaisten kanssa ja on valmis tekemään yhteistyötä, vaikka ei itse haluaisikaan, pelon takia. (Forsander ym. 1994,76-77.)

*” Motto: sopeutuminen sujuu sitä vaivattomimmin, mitä nopeammin kiiinnityt suomalaiseen elämään: hankit suomalaisia ystäviä, alat tehdä samoja asioita kuin suomalaiset ja jatkat työtäsi tai opiskeluasi myös uudessa maassa. Samalla kunnioitat ja arvostat omaa kulttuuriasi ja maatas” (Puusaari,39.)*

#### 4.1 Maahanmuuttajien tiedonpuute

Omien kokemuksiemme kautta olemme ymmärtäneet ja havainneet, että maahanmuuttajat tarvitsevat paljon enemmän tietoa, miten Suomen kulttuurissa toimitaan. Tieto ei mene perille, sillä suurin osa maahanmuuttajista ei puhu suomea tai ymmärrä suomenkielen tekstiä. Esimerkiksi työelämässä maahanmuuttajille syntyy paljon ongelmia, sillä he eivät tiedä muun muassa työsopimuksista, poissaolojen ilmoittamisesta tai työsuojelestusta.

Kieliongelmiensa takia suurin osa asiakkaista ottaa yhteyttä Korso Settlementtinuoret ry:n, Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeeseen. Asiakkaat ovat usein neuvottomia ja tarvitsevat apua, omalla kielellään. He eivät ehkä ole ymmärtäneet tai saaneet haluamaansa tietoa tai apua viranomaispalveluista, esimerkiksi; Miksi heille ei ole tullut toimeentulotukea? Mistä saa ostettua junalipun? Mistä saavat apua väkivaltaisen perheenjäsenen kanssa tai päihteitä käyttävän omaisen auttamiseksi? Heillä on ollut paljon kysymyksiä arkipäiväisistä asioista ja hankkeen työntekijät ovat auttaneet perheitä ja ohjanneet eteenpäin tarvittaessa.

Maahanmuuttajilla ei useinkaan ole tarpeeksi tietoa tai kokemuksia viranomaisista esimerkiksi poliisin tehtävistä, joten heidän on vaikea muodostaa todenmukaista kuvaa poliisista ainoastaan omien havaintojensa ja kokemustensa perusteella. Vääränlainen informaatio leviää helposti maahanmuuttajien keskuudessa, koska puutteellisen suomenkielen taidon takia maahanmuuttaja jakaa oman kokemuksen helposti samaa kieltä puhuvan maahanmuuttajan kanssa. Tällöin on vaarana vääränlaisen informaation leviäminen, joka perustuu vain henkilökohtaisiin kokemuksiin. Siksi olisikin syytä kertoa maahanmuuttajille jo varhaisessa vaiheessa Suomen laeista, yhteiskunnasta ja yleensä byrokratiasta. (Tanner 2008,186.)

#### 4.2 Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke

Korson Setlementtinuoret ry on toiminnaltaan nuorisoyhdistys. Toiminta sisältää monia erilaisia työtehtäviä ja työmuotoja. Työpisteet vaihtelevat työnkuvan mukaan. Yhdistys toimii jokaisella nuorisotyön osa-alueella: lapset, varhaisnuoret, nuoret ja nuoret aikuiset.

Projektien puitteissa kohderyhmänä ovat myös lasten ja nuorten vanhemmat. Olemme koonneet tärkeimpiä asioita yhdistyksen toiminnasta. Yhdistys noudattaa toiminnassaan seuraavia perusarvoja: yksilön oikeuksien kunnioittaminen, erilaisuuden hyväksyminen, ihonväristä, sukupuolesta tai kulttuurista riippumaton tasa-arvoisuus ja sitoutuminen erityisesti heikommassa asemassa olevan ihmisen tilanteen parantamiseen. Yhdistyksen toiminnan rahoittajina toimivat Vantaan kaupunki, Raha-automaattiyhdistys (RAY) ja Opetusministeriö (OPM).

Tärkeimpiä yhdistyksen yhteistyökumppaneita viikoittain ovat Vantaan kaupungin eri viranomaistahot kuten sosiaalityöntekijät, koulut, nuorisotyöntekijät, aluepoliisi, nuorisoasema, päihdekeskukset ja kriminaalihuoltolaitos. Yhdistys tekee myös yhteistyötä erilaisten järjestöjen kanssa muun muassa Mannerheimin Lastensuojeluliiton.

Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke alkoi keväällä 2006 ja loppui jouluna 2008. Hanke oli suunnattu maahanmuuttajaperhe- ja romanityöhön. Hankkeen pääasiallisena tarkoituksena oli parantaa kohderyhmien elämänhallintaa kaikilla osa-alueilla; arjessa selviytymisen, vapaa-ajanongelmien poistamisen sekä vähentää mahdollista päihteenkäyttöä. Hankkeen tarkoituksena oli, että perheet tulisivat tietoisiksi ympäröivän yhteiskunnan toimintatavoista ja siitä, kuinka tukea saadaan ja mistä sitä voi hakea. Romaniväestö haluttaisiin saada kaiken hankkeen antaman tuen piiriin ja neuvoa heitä, madaltaa kynnystä hakea apua.

Hankkeen tarkoituksena oli ulottaa tuki sinne missä sitä eniten tarvittaisiin ja saada tuen tarpeessa olevat kohtaamaan tukimuodot. Tarkoituksena oli myös lieventää ennakkoluuloja valtaväestön ja kohderyhmien välillä, sekä jakaa tietoa ammattihenkilöstölle luentojen avulla. Maahanmuuttaja- ja romaniperheille sekä ammattihenkilöstölle perustettiin hankkeen alussa www-sivusto, joista löytyy tarvittavat yhteystiedot palveluineen. Www- sivusto päivitettiin syksyllä 2008 myös englannin, venäjän ja viron kielille.

Idea Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeen toteuttamiseen lähti kokemuksesta, joka on saatu työskenneltäessä alueella erilaisten projektien kautta. Maahanmuuttajaväestön keskuudessa suurimmaksi haasteeksi nousi kielitaidottomuus, joka saattaa johtaa isompiin kriiseihin. Tarkastelimme opinnäytetyömme kautta miten hanke on vaikuttanut perheiden elämään ja onko hanke auttanut arjessa selviytymiseen. Haastateltuamme osallistujaperheet, pystyimme arvioimaan hankkeen kehitystä ja tarpeellisuutta.

Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke aloitettiin kevään 2006 aikana, varsinainen asiakastyöskentely käynnistyi maaliskuussa 2007. Alkuvaiheessa hankkeessa tehtiin perustamistyötä, eli valmisteltiin materiaalia ja työntukena olevia internet-sivustoja. Maaliskuussa 2007 hankkeeseen osallistui ensimmäiset avun tarpeessa olevat perheet. Perhetyön alkaessa pitkäaikaisen avun tarpeessa olevia perheitä oli kolme. Moni asiakas tarvitsi vain neuvoa päästääkseen eteenpäin esimerkiksi työnhaussa tai asuntohakemuksen täyttämässä. Kesä- heinäkuun jälkeen, Monika naiset ry:n työntekijän kautta hankkeeseen tuli useita Virolaisia ja Venäläissyntyperäisiä tuen tarpeessa olevia asiakkaita. Monika naiset liitto ry on eri etnisiin ryhmiin kuuluvien naisten monikulttuurinen järjestö. Sen tarkoituksena on kehittää ja tarjota apua väkivaltaa kokeneille naisille ja lapsille. Syksyn 2007 aikana hankkeessa oli pitkäaikaisen avun tarpeessa olevia perheitä viisi.

## **5 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TARKOITUS**

### **5.1 Opinnäytetyön tavoitteet**

Tutkielma lähti käyntiin Korson Settlementti nuoret ry:n toivomuksesta, toiminnanjohtaja Kirsi Campos halusi selvittää perheiden kokemuksia Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeesta. Tavoitteenamme oli tehdä tutkielma haastatteleamalla asiakasperheitä ja selvittää heidän kokemuksiaan Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeesta.

Lähestymistavaksi opinnäytetyöhöme valitsimme kvalitatiivisen eli laadullisen tutkielman. Haastattelu metodina käytimme teemahaastattelua. Haastatteluista saadut tulokset esittelimme Liikennevalo—kokeilu—ja kehittämishankkeen loppuseminaarissa 26.11.2008.

Opinnäytetyön tarkoitus:

1. Selvittää hankkeessa mukana olevien maahanmuuttajaperheiden kokemuksia saamastaan palvelusta.
2. Selvittää onko hankkeesta ollut apua maahanmuuttoon liittyvien ongelmien selvittämisessä.
3. Selvittää miten he ovat kokeneet viranomaisten kanssa työskentelyn (esimerkiksi KELA, työvoimatoimisto, sosiaalitoimisto).
4. Selvittää miten kielitaidottomuus on vaikuttanut heidän asiointiin esimerkiksi viranomaisten kanssa.
5. Selvittää millaista konkreettista apua he ovat saaneet hankkeesta.
6. Selvittää mitä he olisivat toivoneet saavansa enemmän hankkeelta.

## 5.2 Oman oppimisen tavoitteet

Tavoitteenamme oli syventää omaa perehtymistä maahanmuuttajatyöhön, Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeen kautta. Maahanmuuttajia käsittelevän opinnäytetyön kautta toivoimme saavamme lisää tietoa maahanmuuttajatyöstä sekä taitoa maahanmuuttajien kanssa työskentelystä. Tavoitteenamme oli myös syventyä tekemään tutkielmaa. Tällaisen opinnäytetyön kautta koemme saavamme jatkossa hyvät valmiudet tehdä ja valmistella laajempia ja syvällisempiä kirjallisia töitä. Lisäksi työelämän vaatimat kirjalliset työt vaativat opinnäytetyön kaltaisen kirjallisen tekstin tuottamista. Joten koemme saavamme myös paremmat valmiudet tehdä ja suunnitella laadukkaita kirjallisia töitä.

## 5.3 Opinnäytetyön aikataulu

Olemme saaneet mahdollisuuden tehdä tutkielman Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeessa. Opinnäytetyön pohdiskelun aloitimme marraskuussa 2007 keskustelemalla ja miettimällä miten ja millä tavalla tekisimme työn. Suunnitelmaseminaari oli 1.2.2008 klo 08.30-09.15 Tikkurilan Laureassa. Tavoitteenamme oli saada teoriaosuus ja kohderyhmien haastattelu valmiiksi kevään 2008 aikana. Haastattelun purkamisen ja analysoinnin saimme valmiiksi syksyllä 2008. Tutkielma raportoitiin Korson Settlementtinuoret

ry:n toiminnanjohtajalle ja seurantaryhmälle säännöllisin väliajoin. Opinnäytetyön toivoimme olevan viimeistään valmis joulukuussa 2008. Opinnäytetyön kustannuksista vastasi kokonaisuudessaan Korson Settlementtinuoret ry, materiaali-, tulkki-, posti-, puhelin-, kuin kopiontikuluistakin.

## 6 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Jokaiselle maahanmuuttajalle kotoutuminen on arkipäiväinen asia. Jokainen kunta Suomessa vastaa omassa kunnassa asuvan maahanmuuttajan kotoutumisesta. Toisin sanoen jokainen viranomaisen on jollain tasolla vastuussa kotouttamisesta. (Sisäasiainministeriö 2009; Väestöliitto 2009.) Maahanmuuttaja kokee maahanmuuttaessa epäselvyyttä, mistä tarvitsemaansa apua voi hakea tai mihin pitäisi ottaa yhteyttä ongelmatilanteessa. Kunnat ovat perustaneet erilaisia palveluita ja neuvontapisteitä maahanmuuttajille. Nämä ovat auttaneet selkeyttämään viranomaispalveluita maahanmuuttaneille. Monelle maahanmuuttaneelle sana kotoutuminen on tuttu sana, mutta he eivät tiedä, mitä esimerkiksi kotouttamislaki pitää sisällään tai mitkä ovat heidän oikeutensa. (Sisäasiainministeriö 2005,10-11.)

Tutkimusta miettiessämme ja kokemuksesta tiesimme, että kaikki maahanmuuttajat eivät koe saaneensa riittävästi apua kotoutumiseen asuinkunnastansa. Näiden asioiden valossa halusimme tietää oliko Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeesta ollut apua paremmin kotoutumaan Suomeen ja yhteiskuntaan. Tavoitteenamme oli saada selville Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeen neljän asiakasperheen kokemuksia hankkeesta ja hankkeen tarpeellisuudesta.

Tutkimusteemoiksi nousivat seuraavat kysymykset:

1. Miten Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke on edesauttanut asiakasperheiden kotoutumista Suomeen?
2. Miten hankkeessa mukana olleet neljä aktiivistatukea tarvitsevat maahanmuuttajaperheet ovat kokeneet viranomaistahojen palvelut?

## 7 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

### 7.1 Tutkimusaineisto ja aineiston kerääminen

Olemme kiinnostuneet kolmannen sektorin yhdistyksen toiminnasta, koska kyseisellä toiminnalla pääsee paljon syvemmälle kuin viranomaistahot. Teimme teemahaastattelurungon tutkimuskysymyksien perusteella. Lähetimme ensin kaikille haastateltaville teemahaastattelupaperin (liite 1) sähköpostitse, jotta jokainen voi katsoa ensin ja tutustua kotona ja sitten haastattelimme heidät kasvotusten. Teemahaastattelurungon (liite 2) lisäksi teimme hankkeen aikajanan, johon jokainen perhe sai piirtää kokemansa mukaan ajan (liite 3), miten hanke on edennyt heidän mielestään.

Haastateltavat ovat olleet Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeessa mukana sen alusta loppuun asti. Saimme perheiden tiedot hankkeen työntekijöiltä. Perheitä oli yhteensä noin 25, joista jatkuvan avuntarpeessa oli viisi. Viidestä perheestä neljä suostui haastatteluun. Jokainen perhe, joka on hankkeesta hakenut apua, on asunut jo Suomessa kauemmin kuin vuoden, joten kaikilla oli jo kotoutumisprosessi käynnissä ja he olivat hoitaneet aikaisempia asioita omin avuin. Asiakkaat olivat jo perustaneet omat ensimmäiset sosiaaliset suhteensa. 25 avun tarpeessa olleista perheistä jopa 23 perhettä puhui Suomea ja pystyi asioimaan suomenkielellä. Yksi mukana olleista perheistä puhui englantia ja yksi perhe venäjää. Haastateltavistamme kolme perhettä puhui Suomea ja yksi englantia. Haastattelimme yhtä henkilöä osittain englanniksi ja muut haastattelut tapahtuivat suomenkielellä.

### 7.2 Aineiston analyysi

Valitsimme tiedonkeruun menetelmäksi teemahaastattelun eli puolistrukturoidun haastattelun. Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitetaan ennalta suunniteltua sekä ohjattua haastattelua. Lähetimme haastateltaville ennalta kysymykset sähköpostitse, jotta he voisivat tutustua kysymyksiin ennen haastattelutilannetta. Halusimme toimia eettisesti oikein, kun lähetimme kysymykset etukäteen, jotta he voisivat miettiä ja avata kysymyksiä sekä aihetta ennen haastattelutilannetta.

Haastattelijan tehtävänä on motivoida haastateltava vastaamaan arkoihinkin kysymyksiin, usein teemahaastattelulla voidaan selvittää haastateltavalle vaikeita aiheita. On erittäin tärkeä luoda hyvä vuorovaikutus sekä luottamuksellinen haastattelutilanne. Teemahaastattelulla pyritään selvittämään ennalta valittujen kysymysten kautta, miten haastateltava on kokenut hankkeen toiminnan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75-76.)

Haastattelimme asiakkaat kasvotusten, niin että haastattelija esittää kysymykset haastateltavalle suullisesti ja kirjoittaa tai nauhoittaa vastaukset. Halusimme haastatella suullisesti asiakkaat mahdollisen kielimuurin takia, sillä kirjallisen haastattelulomakkeen tekeminen voisi olla suomenkielen takia liian haastavaa tai aiheuttaa haastateltavalle vaikeuden ymmärtää haastattelun kysymyksiä.

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisesti yleistämään tai kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa. Haastateltavien tulisi tietää tutkittavasta aiheesta mielellään mahdollisimman paljon ja olisi suotavaa, että haastateltavilla olisi omakohtaista kokemusta tutkittavasta aiheesta. (Tuomi 2002,87.)

Perti Töttö toteaa kirjassaan *Pirullinen positivismi* (1997,126); ”*Kaikki tutkimus on tutkijan ja kohteen vuoropuhelua, joka tapahtuu aineiston avulla; aineisto on aina tutkijan ja kohteen välissä, se ei ole koskaan ”pala” kohdetta, joka antaisi tutkijalle välittömän kosketuksen ”itse todellisuuteen”.*”

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa on tavoitteena saada ihmisen omat kuvaukset koetusta todellisuudesta, kuvausten oletetaan sisältävän asioita, jotka ovat ihmiselle itselleen merkityksellisiä ja tärkeitä. Laadullisella tutkimusmenetelmällä on mahdollista myös tavoittaa ihmiselle merkityksellisiä tapahtumaketjuja, kuten oman elämänkulkua. Tutkimusentekijältä edellytetään tutkimuksen täsmentämistä, mitä merkityksiä tutkimuksessa tutkitaan, tutkitaanko kokemuksiin vai käsityksiin liittyviä merkityksiä. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tutkimuksen tutkimusaineiston voi kerätä monella tavalla. (Vilkkä 2005,97-100.)

### 7.3 Aikaisemmat tutkimukset

Olemme tutustuneet ja lukeneet erilaisia tutkielmia aiheeseemme liittyen.

Maahanmuuttajista on tehty vuoden 2000 jälkeen paljon erilaisia tutkimuksia, jotka ovat pääasiassa olleet suunnattu lapsi- ja nuorisotyön tutkimiseen. Löysimme erilaista kirjallisuutta maahanmuuttajuudesta, mutta suurimmassa osassa aiheena oli lapset ja nuoret tai olivat suunnattu maahanmuuttajille selviytymisoppaiksi. Oppaat olivat jonkinlaisia ”selviytymisoppaita” maahanmuuttajille, mutta käsitelivät kuitenkin maahanmuuttajuutta hyvin yleisellä tasolla.

Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan- ja sosiaalityönlaitoksen sivuilta löysimme Tähti Päivikin pro gradu-tutkielman. Pro gradu kuvasi maahanmuuttajaperheiden kotoutumista Suomalaiseen yhteiskuntaan, sekä kuinka Muu maa mustikka- projektin opetuskoti on

auttanut maahanmuuttajia kotoutumaan. Samankaltaisuutta meidän tutkielmaan löytyi myös tutkimusmenetelmän osalta, käyttäen laadullista tapaustutkimusta. Moni tutkimus on tehty jo vuosia sitten, mutta Tähti on palauttanut pro gradunsa viime keväänä, joka on positiivista tietojen ajankohtaisuuden ja luotettavuuden kannalta.

Tilastokeskuksen tutkimus "*Maahanmuuttajien elämää Suomessa*" on Suomen ensimmäisen maahanmuuttajien elionolotutkimuksen toinen päätuotos. Tässä tutkimuksessa käsitellään erilaisia tilastoja maahanmuuttajien elionoloista kuten tietoa kielitaidosta, maahanmuuttajien asumisesta sekä erilaisista elämäkokemuksista. Tutkimus on tuonut tilastotietoa työhömmä ja auttanut meitä ymmärtämään esimerkiksi kieliongelman suuruudesta maahanmuuttajan näkökulmasta.

Laurean ammattikorkeakoulun opiskelija Minna Anttonen on tehnyt nuorten maahanmuuttajien kanssa oman opinnäytetyönsä. NUMA-nuoren maahanmuuttajan kotoutumisen tukena- opinnäytetyö ei suoranaisesti ole verrattavissa omaan työhömmä. Työ on toiminut hyvänä esimerkkinä erinomaisesta opinnäytetyöstä ja tämä työ on auttanut meitä löytämään punaisen langan.

Lähestymistavaksi opinnäytetyöhömmä valitsimme kvalitatiivisen, eli laadullisen tutkielman. Laadullinen tutkimusmenetelmä on mielestämme sopiva juuri meidän työhömmä, sillä kuvaamme heidän todellisia kokemuksiaan elämästä. Laadullisen tutkielman pyrkimyksenä on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti sekä löytää tosiasioita ja todellisia kokemuksia, miten asiakkaat ovat asiat kokeneet.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin haastattelemalla projektissa mukana olleita perheitä, joko heidän kotonaan, Korson Setlementti nuorten toimistolla Vantaan Korsossa tai jossain muussa sovitussa paikassa. Lisäksi työstimme jo kerättyjä aikaisempia tutkimuksia ja aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

Aineisto kirjoitettiin puhtaaksi word-tiedostoksi. Tämän lisäksi kirjoitimme omat havaintomme haastatteluista paperille, jonka jälkeen kokosimme tulokset teemoittain A3 papereille vertaillaksemme haastattelun vastauksia keskenään. Lajiteltuamme vastaukset teemoihin, pystyimme kirjoittamaan tulokset suoraan opinnäytetyöhömmä.

#### 7.4 Haastattelu ja haastattelun teemat

Haastattelun idea on erittäin yksinkertainen. ”*kun haluamme tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii, on järkevää kysyä asiaa häneltä.*” Haastattelija esittää kysymykset suullisesti ja kirjaa vastaukset muistiin. Haastattelun suurena etuna on joustavuus, koska haastattelijalla on mahdollisuus tarvittaessa toistaa kysymys, selventää kysymystä sekä käydä dialogia (vapaakeskustelua) ja tarvittaessa oikaista väärinkäsityksiä. (Tuomi 2002,74-75.)

Haastattelussa on tärkeätä saada mahdollisimman paljon tietoa teemoihin liittyvistä kysymyksistä, täten on perusteltua antaa haastatteluun liittyvät aiheet hyvissä ajoin etukäteen haastateltaville, haastattelun onnistumisen kannalta tämä on suositeltavaa. Haastattelun etuihin kuuluu myös, että haastattelija voi samalla havainnoida haastattelutilannetta, eli voidaan kiinnittää huomiota mitä ja miten haastateltava vastaa. Haastattelun etuna on myös se, että haastattelija voi valita haastateltavat, kenellä on tietoa ja mielipiteitä tutkittavasta aiheesta. (Metsämuuronen 2008,40-42; Vilkkä 2005,101-104; Hirsjärvi & Hurme 2000,47-50.)

Haastatteluteemat muotoutuivat opinnäytetyön tavoitteiden mukaisesti. Pääasiallisena tavoitteenamme oli kartoittaa kohderyhmän hankkeesta saama mahdollinen apu ja hyöty. Tarkoituksena oli kartoittaa oliko hankkeesta apua perheille arjesta selviytymisessä, vähenikö päihteiden käyttö projektin aikana ja vähenikö vapaa-ajan käytön ongelmat? Nämä olivat myös teemamme opinnäytetyössä, eli elämänhallinta, sekä vapaa-ajan- ja päihteidenkäytön mahdolliset muutokset.

Lähdimme pohdiskelemaan opinnäytetyön tavoitteita ja mieleemme heräsi monenlaisia kysymyksiä, joiden mukaan haastatteluteemat syntyivät (liite 2).

- Miten mielestänne yhteistyö on toiminut teidän ja projektissa työskentelevien välillä?
- Onko projektista ollut apua teille ja/tai perheelle selviytymisessä arjesta ja millaista?
- Oletteko saaneet projektista tarpeeksi tietoa Suomesta ja suomalaisesta kulttuurista ymmärtääksenne suomalaista käyttäytymistä ja byrokratiaa ja millaista?
- Onko ongelmatilanteita tullut perheessänne vähemmän tultuanne mukaan projektiin?
- Onko teidän ollut nyt helpompi asioida eri viranomaisten kanssa ja miten on helpottanut?
- Tiedättekö nyt enemmän suomalaisista käynnöistä paremmin asioidessanne esimerkiksi Kelassa?

- Onko ja miten viranomaisten ( KELA, työvoimatoimisto, sosiaalitoimisto...) suhtautuminen muuttunut teihin ja perheeseenne projektin myötä?
- Oletteko löytäneet asuinalueeltanne aktiviteetteja vapaa-aikaanne ja millaisia?
- Onko tästä projektista ollut hyötyä perheellenne/teille ja jos on niin millaista?
- Koetteko valmiutenne toimia eri viranomaisten kanssa parantuneen projektin myötä?
- Ymmärtääkö eri viranomaiset nykyään teitä/perhettänne paremmin kuin ennen projektiin tuloanne?

## **8 TUTKIMUSTULOKSET**

### **8.1 Taustatiedot**

Esittelemme aluksi neljän haastateltavan taustatiedot. Taustatiedot sisältävät haastateltavien perustiedot, kuten ikä, siviilisäätö, asuinalue, suomeen muutto ajankohta/asumisaika, sekä tämän hetkinen työ- tai opiskelutilanne.

Haastattelimme neljää Liikennevalo kokeilu- ja kehittämishankkeeseen osallistunutta henkilöä. Kaikki haastateltavat olivat naisia iältään 28-43-vuotiaita. Haastateltavistamme kaksi oli kotoisin Venäjältä, yksi Virosta ja yksi Gambiasta. Haastateltavamme olivat kaikki asuneet suomessa kahdesta kahteentoista vuotta. Neljästä haastateltavasta kolme on muuttanut Suomeen paremman työllistymisen vuoksi ja vain yksi perhesyistä.

#### **Henkilö 1**

Haastateltava on 40-vuotias eronnut nainen, hän asuu Vantaalla. Hän on muuttanut 10 vuotta sitten Suomeen. Hän on kolmen lapsen yksinhuoltaja. Tällä hetkellä hän on työttömänä. Suunnitelmissa on hakeutua opiskelemaan tai hakea työvoimatoimiston koulutusohjelman kautta harjoitteluun päiväkotiin kuudeksi kuukaudeksi.

#### **Henkilö 2**

Haastateltava on 28-vuotias eronnut nainen, hän asuu Vantaalla. Hän on muuttanut Suomeen 2½ vuotta sitten ja perheeseen kuuluu yksi lapsi. Tällä hetkellä hän työskentelee työttömyyspäivärahalla Korson Setlementtinuoret ry:llä toimistotyössä. Hän aloitti syksyllä 2008 opinnot Haaga-Heliassa.

### Henkilö 3

Haastateltava on 43-vuotias eronnut nainen, hän asuu Helsingissä poikansa kanssa. Hän on asunut Suomessa kymmenen vuotta, josta muutaman vuoden pääkaupunkiseudulla. On ammatiltaan opettaja, mutta nyt hän on työttömänä. Haluaisi päästä opiskelemaan.

### Henkilö 4

Haastateltava on 42-vuotias avioliitossa asuva vantaalainen nainen. Hän muutti miehensä ja kahden lapsensa kanssa Suomeen 12 vuotta sitten, miehen työn takia. Hän työskentelee koulunkäyntiavustajana.

## 8.2 Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke kotoutumisen tukena

Maasta toiseen muuttaessa ihminen kokee usein ulkopuolisuutta vallitsevasta yhteiskunnasta. Omakohtaisista kokemuksistamme olemme huomanneet, että vieraassa maassa ollessa tulee suuri tarve päästä nopeasti sisälle maassa vallitsevaan kieleen, kulttuuriin sekä toimintatapoihin. Suomen valtio on mielestämme pyrkinyt ottamaan lainsäädännön (kotouttamislaki) kautta hyvin huomioon Suomeen muuttaneet.

Havaitsimme, että viranomaispalvelujen lisäksi maahanmuuttaja usein tarvitsee itselleen jonkun tahon, jonka puoleen kääntyä ongelmatilanteissa. Tähän toimintaan on pyrkinyt Korson Setlementtinuoret ry:n Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishanke Itä-Vantaan alueella. Kaikki neljä haastateltavistamme kokivat Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeen auttavan kotoutumisessa suomalaiseseen yhteiskuntaan. Neljästä kolme oli kotoutunut Suomeen jo vuosia sitten ennen perheelliseksi tuloaan. Haastateltavat kokivat tarvitsevansa uudenlaista apua kotoutumiseen ja arjesta selviytymiseen perheiden kasvaessa.

*”10 vuotta sitten muutin Kuopio, ja kaksi vuotta asunut Vantaa Korso ja nyt Helsinki. Olen kotoutunut jo kauan sitte kun asu Kuopio. Olen yksinhuoltaja, aina ongelmia, apua tarvitsen paljon”*

Haastateltavista kolme neljästä koki saaneensa eniten apua asunnon ja työpaikan haussa. Hankkeen työntekijät opettivat miten asiakas pystyy itsenäisesti hakemaan internetin välityksellä esimerkiksi asuntoja tai työpaikkoja. Hanke pyrki siihen, ettei tehdä asiakkaan puolesta, vaan pyrkimyksenä oli auttaa asiakasta itse hakemaan ja ratkaisemaan ongelmia.

*”Olen saanut liikennevalo- projektilta paljon, kuten apua asunnon- ja työpaikan hakemisessa.”*

Hankkeen yhtenä suurena työmuotona on ollut ongelmaratkaisukeskeinen keskustelu (pyritään keskustelemalla auttamaan asiakasta tiedostamaan ongelma ja löytämään siihen ratkaisu) asiakkaan ja työntekijän välillä. Työntekijät ovat pyrkineet luomaan alusta alkaen hyvin rauhallisen ja luottamusta herättävän kontaktin asiakkaisiin.

*”... kun minulla on stressiä olen voinut puhua asioista...”*

*”Olen saanut projektilta keskusteluapua vaikeisiin elämäntilanteisiin sekä apua lasteni ongelmiin.”*

Kaikkien haastateltavien mielestä perheleiri Pertumaalla oli hankkeen paras ja mieleenpainuvin kohta. Neljästä haastateltavasta kolme pääsi osallistumaan perheleirille, mutta neljäskin, joka ei osallistunut, koki leirin hyväksi hankkeelle. Kaikkien mielestä leiri vapautti ilmapiiriä ja loi sitä kautta paremmat edellytykset toimia hankkeessa. Tämän kautta he ovat uskaltaneet hakea ongelmatilanteisiin vertaistukea toisista hankkeeseen osallistuneilta perheiltä.

*” Perheleiri oli hyvä sillä perhe sai lomaa ja yhdessä oloa”*

*“Perheleiri auttanut paljon”*

Jokaisessa hankkeessa ja projektissa on aina kehittämisen varaa. Hanke halusi tietää kehittämismielessä tulevien hankkeiden kannalta, mitä asiakkaat olisivat toivoneet lisää hankkeelta.

*” Olisin toivonut liikennevalo-projektilta enemmän apua ja ohjausta atk-asioissa ja työpaikan hakemisessa. Minulle henkilökohtaisesti en toivo lisää apua. Sain tarvitsemani avun. Olisi hyvä jos maahanmuuttajat saisivat apua ja sopeutuisivat nopeammin Suomalaiseen yhteiskuntaan. Olen huomannut että moni tarvitsee apua työhakemiseen. Atk-kurssi olisi todella hyvä idea, sillä monelle maahanmuuttajalle kurssit ovat liian kalliita”*

*” Olisi tarvinnut enemmän apua työnhakuun ja harjoittelupaikkoihin. Vapaa-ajan toimintaan apua? Kuukausi sitten oli ordotoksiperheleirillä yhdessä pojan kanssa. Ei uskalla päästää poikaa vielä yksin leirille, vaan haluaa olla vielä itse mukana. Ei vielä oikein ole löytänyt mitään harrastuksia itselle tai pojalle. Tämä rahasta kiinni, ettei ole löytänyt sopivia harrastuksia.”*

Kaksi neljästä haastateltavasta olivat tyytyväisiä hankkeeseen ja he eivät toivoneet mitään lisää. Toiset kaksi olisivat halunneet lisää apua työpaikanhakuun. Muita kehittämideoita olivat atk-kurssi sekä perheelle lisää vapaa-ajan toimintaa.

### 8.3 Viranomaispalvelujen kokeminen Suomessa

Kysyimme haastateltavilta miten he kokevat viranomaistahot (sosiaalitoimi, kela ja työvoimatoimisto) omalla alueellaan. Hanke halusi tietää asiakkaiden oman mielipiteen viranomaispalveluista kehitysmielessä. Hankkeesta apua hakeneilla asiakkailla on ollut vaikea ymmärtää miten suomalaisessa yhteiskunnassa toimitaan. Moni asiakas on tarvinnut apua kyseisiltä viranomaistahoilta tulleiden asiakirjojen selvittämiseen. Useat asiakkaat voivat kokea viranomaistahot pelottavaksi Suomessa. Usein viranomaiset voivat olla ostettavissa heidän kotimaassaan ja täten asiakkaat ovat tottuneet, että rahalla selviää monesta asiasta. Tällä voi olla tuhoava vaikutus ihmisten luottamukseen yhteiskuntaa ja viranomaisia kohtaan. Uuteen maahan sopeutuminen on rankka prosessi ja yhteiskunnallisiin asioihin sisäistyminen vielä vaikeampaa. Asiakas ei tunne välttämättä oloaan turvalliseksi vieraassa maassa ja sen kautta vierastaa myös eri viranomaistahoja.

Neljästä haastateltavasta kolme olivat tyytyväisiä alueensa viranomaistahoihin, palvelu oli ollut aina asianmukaista ja halutessa oli saanut tulkin paikalle. Yksi haastateltavista koki kaikki kyseiset viranomaistahojenpalvelut todella huonoiksi ja epäoikeudenmukaisiksi.

*”Olen aina saanut apua kelasta, sosiaaliasemalta. Jos ei ole ymmärtänyt niin on kysynyt ja he ovat selvittäneet asian minulle.. Koen että viranomaispalvelut ovat Suomessa hyviä ja riittäviä.”*

Kysyimme haastateltavilta onko hanke helpottanut asiointia viranomaistahojen kanssa. Jokainen koki asioinnin helpottuneen hankkeesta saadun avun myötä. Mutta onko asiakkaan oma valmius toimia kyseisten viranomaistahojen kanssa parantunut, kyky toimia yksin, hankkeen loputtua? Jokainen haastateltava koki hankkeen parantaneen omia valmiuksia toimia viranomaisten kanssa.

*”Kyllä olen kokenut asioinnin helpottuneen, sillä tein ensimmäisen työhakemuksen yhdessä liikennevalo työntekijän kanssa, koska kielitaitoni on laskenut oltuani äitiyslomalla kolme vuotta., se helpotti itseilmaisua. Sain hakemukseen sanottua sen minkä halusinkin. Kun tein hakemuksen liikennevalo työntekijän kanssa sain heti töitä.”*

*”Kun työntekijä on keskustellut ensin viranomaistahojen kanssa, oli minun helpompi mennä asioimaan paikanpäälle.”*

*”Koen Setlementistä olleen apua ja olen erittäin tyytyväinen apuun. Aina voi kysyä ja he auttavat, jos ei ymmärrä. Harmi kun jokaisella alueella ei ole Setlementtiä.”*

*”Kun asuin Karkkilassa viranomaisten kanssa toimiminen oli helpompaa (sosiaalitoimi). Liikennevalo on auttanut minua enemmän kuin yksikään viranomaistaho aikaisemmin.”*

*”Liikennevalo on helpottanut asiointia.”*

*”Valmiuteni toimia eri viranomaisten kanssa on parantunut huomattavasti hankkeen myötä.”*

## **9 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS**

Parhaiten saimme selville asiakkaiden kokemukset hankkeesta haastattelemalla heitä. Haastattelun kautta pystyimme tarvittaessa täsmentämään kysymyksiä haastateltaville, ettei mikään kysymys jäänyt heille epäselväksi ja saimme myös itse todenmukaisen vastauksen. Toinen tutkielman tekijöistä oli asiakkaille tuttu, joten asiakkaiden oli helppo puhua asioista ja kokemuksistaan. Haastattelussa on tärkeää luoda luottamus haastateltaviin, sekä kertoa heille vaitiolovelvollisuudestamme. Tutkielman eettiseen luonteeseen liittyy aina tutkielman kohteena olevien henkilöiden anonymiteetin suojeleminen. Kunnioitimme asiakaslähtöisyyttä, täten asiakkaat pystyivät luomaan itselleen turvallisen ja haluamansa haastatteluympäristön. Asiakaslähtöisyys toi mukanaan rennon ja luottamuksellisen haastatteluilmapiirin.

Kunnioitimme jokaisen haastateltavan kulttuurillisia- sekä uskonnollisia lähtökohtia. Esimerkiksi: jos haastateltavana olisi ollut muslimimies, silloin lähtökohdaksi olisi ollut, että mies haastattelee miestä. Pyrimme luomaan sellaisen haastatteluilmapiirin, että jokainen voi olla oma itsensä huolimatta siitä, mistä kulttuurista tulee tai minkälainen uskontotausta on.

Haastattelumme oli täysin vapaaehtoinen jokaiselle asiakkaalle. Olimme yllättyneitä siitä että melkein kaikki, neljä viidestä, suostui haastatteluun vaikka se jouduttiinkin tekemään jokaisen omalla vapaa-ajalla. Paremman luotettavuuden takia olisi ollut parempi jos haastateltavia olisi ollut enemmän. Toisaalta emme pysty yleistämään saatuja tuloksiamme kaikkiin vastaavanlaisiin hankkeisiin. Mielestämme tulos oli toivotunlainen huolimatta haastateltavien vähyydestä. Hankkeessa oli mukana useita asiakkaita mutta hankkeen ollessa

avoin kaikille ei perheistä ole pidetty tarkkaa lukumäärää. Asiakkaat tulivat ja menivät ilman sitoutumista hankkeeseen.

Haastattelut toteutettiin asiakaslähtöisesti ja heidän yksilöllisyyttä kunnioittaen. Haastattelut tapahtuivat yksilöhaastatteluina heidän valitsemassa paikassa. Monelle asiakkaalle haastatteluun paikalle saapuminen voi tuottaa ongelmia. Eri kulttuurit tuovat mukanaan erilaiset käytännöt elää arkipäivää Suomessa. Esimerkiksi joillekin afrikkalaisille aikataulun kanssa eläminen ei ole normaalia, kun aikakäsitys on heidän omassa maassaan ollut väljempi. Monessa maassa aikataulut sovitaan tasatunniksi tai puoleksi, viisitoista yli tai vaille, voi tuottaa vaikeuksia tulla oikeaan aikaan sovittuun paikkaan. Tai asiakas, joka on harras muslimi (islaminuskoinen), rukoilee viisi kertaa päivässä, ei välttämättä ehdi saapua haastatteluun tai voi poistua kesken kaiken paikalta rukoillakseen. Näitä asioita pitää ottaa huomioon ja kunnioittaa. Ongelmia voi tuottaa myös haastattelijan sukupuoli. Islaminuskoisissa esimerkiksi naisen ei välttämättä ole soveliasta haastatella miestä.

Haastattelurunkoa ja haastattelua miettiessämme meidän tuli ottaa huomioon asiakkaiden äidinkieli ja osaako tai ymmärtääkö haastateltava Suomea. Moni maahanmuuttaja tulee oloista, joissa ei ole ollut mahdollisuutta tai hänellä ei ole ollut resursseja käydä kouluja. Täten maahanmuuttaja ei välttämättä osaa lukea tai kirjoittaa. Suomenkielen puutteellisuus hankaloittaa myös haastattelun tekemistä ja analysointia. Haastattelua tehtäessä pitää olla varma, että haastateltava ymmärtää kysymän oikein ja että haastattelijä ymmärtää vastauksen oikein. Haastattelussa tärkeintä on kommunikoida selkeästi ja käyttää puhekieltä. Tärkeää on myös selittää ja selvittää tarvittaessa kysymyksiämme haastateltaville. Mahdolliset vierasperäiset, hankalat sanat on kysymyksistä poistettava, etteivät ne tuota väärinymmärryksen mahdollisuutta. Tarvittaessa meillä olisi ollut käytettävissä tulkkipalvelut. Haastateltavamme olisivat voineet siis tarvittaessa puhua tai kirjoittaa vastaukset omalla äidinkielellään ja me olisimme kääntäneet tulkin avustuksella vastaukset Suomeksi.

Maahanmuuttajien suomenkielen taito vaihtelee, osa maahanmuuttajista on voinut opiskella suomea jo ennen Suomeen tuloa. Suurinosa oppii suomenkielen taidon Suomessa asuessaan. Suomenkielentaito on usein maahanmuutto- ja koulutuspolitiikan vastuulla, jotkut maahanmuuttajat eivät halua opiskella tai eivät vain osaa hakeutua suomenkielen kurssille. Kommunikointi epäonnistuminen johtuu usein kielivaikeuksista. (Vartia ym. 2007,66-68.)

Kielitaito on kyky käyttää kieltä arkipäiväisessä elämässä, taito puhua, kirjoittaa, sekä ymmärtää kuulemaansa ja lukemaansa. Kielitaidon kehittymistä kuvataan usein prosessina joka on jatkuvassa muutostilassa. Joskus se kehittyy nopeasti, joskus hitaammin, joskus kielitaidon kehittyminen voi jopa pysähtyä. Kielenopetus on tärkeä tekijä kielitaidon kehittymisen tukemisessa. Yhtenäisestä kielikoulutuksesta huolimatta jokaisen ihmisen

kielitaito kehittyy yksilöllisesti. Opiskelupaikan tai työpaikan saaminen edellyttää usein tietyn tasoisen kielitutkinnon suorittamista. (Paananen 2005,18.)

Usein maahanmuuttajien opiskelun alkua vaikeuttavat käytännön pulmat: Miten muistaa kellonajat ja osoitteet kun niitä ei voi merkitä muistiin. Ihminen joka on lukutaidoton mielletään usein kouluttamattomaksi, mutta sitä se ei välttämättä tarkoita. Joissain maissa voi toimia yksi ihminen perheensä kirjuriina, sillä suullisen viestinnän perinne on niin vahva. Monen maan lukutaitovaatimukset poikkeavat Suomen vaatimuksista. ”*Suomessa vasta koulutus ja lukutaito tekevät ihmisestä yhteiskunnan täysivaltaisen jäsenen.*” Suomen yhteiskunta on järjestäytynyt numeroin, kirjaimin, erilaisin tilastoihin, tekstidokumentteihin, tiedotteisiin ja raportteihin. Luku- ja kirjoitustaidon opiskelun yksi tärkeimmistä taidoista on sen tuoma apu, joka auttaa ihmisen mukaan sosiaaliseen elämään ja kanssakäymiseen. (Hautamäki: artikkeli. Anna-lehti 9/2009,38-41.)

Etnisten suhteiden neuvottelukunnan (ETNO) selvityksen (2005) mukaan luku- ja kirjoitustaidottomat kuuluvat syrjäytyvien riskiryhmään. He tarvitsevat suunniteltuja luku- ja kirjoituskursseja. Lukutaidottomat vanhemmat ovat sidoksissa ja riippuvaisia jälkikasvunsa lukutaidosta. Liikkumisesta kodin ulkopuolella ja/tai työn etsimisestä voi muodostua silloin vaikeata. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005,64.)

## 10 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää maahanmuuttajaperheiden kokemuksia Liikennevalo- kokeilu- ja kehittämishankkeen tuomasta avusta. Kaksi keskeistä asiaa, joita halusimme selvittää oli, koettiin hankkeesta olleen apua kotoutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan ja miten he olivat kokeneet viranomaispalvelut Vantaalla. Olemme tarkastelleet työtä erilaisten kirjojen ja tutkimusten avulla. Pohdimme myös miten erilaiset asiat vaikuttavat kotoutumiseen, sekä miten maahanmuuttajien ja viranomaistahojen yhteistyötä voisi parantaa. Huomasimme tehdessämme opinnäytetyötämme, että Korson Settlementtinuoret ry:n työntekijät tekevät tätä työtä intensiivisesti ja sydämellään. Jokainen työntekijä vaikutti tekevänsä työtään ammattitaidolla sekä oli valmiina auttamaan asiakkaita 24 tuntia vuorokaudessa, vaikka joutuivatkin luopumaan omasta vapaa-ajastaan.

Hanke järjesti loppuseminaarin 26.11.2008 Korson Settlementtinuorten tiloissa, jossa oli mukana hankkeen aikana toimineita yhteistyötahoja. Seminaarin tarkoitus oli käydä läpi hankkeesta saatuja tuloksia ja keskustella yhteistyötahojen kanssa hankkeen onnistumisista ja kompastuskivistä. Hanke yritti luoda yhteistyötä Korso- Koivukylä sosiaaliviranomaisten kanssa, mutta resurssipulan takia sosiaaliviranomaiset eivät pystyneet osallistumaan juuri ollenkaan koko hankkeen toimintaan. Yhteistyö ei onnistunut, mikä olisi ollut hankkeen

kannalta todella tärkeää ja se olisi edistänyt perheiden avunsaantia ja sitä kautta kotoutumista yhteiskuntaan. Hanke on joutunut tekemään paljon ylimääräistä työtä esimerkiksi sosiaalietuuksien kartoittamiseksi maahanmuuttajille sekä auttanut täyttämään lomakkeita heidän kanssaan.

Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeen suurin ongelma on ollut yhteistyö viranomaistahojen kanssa. Hanke on toiminut asiakkaiden niin sanottuna tulkkina tai tukihenkilönä viranomaisten ja asiakkaiden välillä. Yhteistyön puute viranomaisten kanssa hankaloitti hankkeen työntekijöiden toimimista asiakkaiden parhaaksi, sillä hanke ei kyennyt verkostoitumaan viranomaistahojen kanssa tarpeeksi hyvin. Yhteistyö toimi hyvin Vantaan aluepoliisin kanssa. Kaikissa ongelmatilanteissa hankkeen työntekijät ovat voineet olla yhteydessä poliisiin ja poliisi on neuvonut miten tulisi toimia. Hanke olisi tarvinnut myös samanlaista yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa, sillä suurin osa asiakkaista on sosiaaliturvan alaisena.

Yhteistyön toimivuuden kannalta olisi ollut erittäin tärkeää saada viranomaistahoille enemmän tietoa Liikennevalo—hankkeesta ja sen sisällöstä. Monia viranomaistahoja on informoitu sekä kutsuttu erilaisiin seminaareihin, mutta esimerkiksi sosiaalitoimen työntekijäpulan sekä kiireiden takia, ei heiltä ole voitu osallistua. Asiakkaiden kannalta olisi ollut myös hyvä, jos mahdollisimman moni viranomaistaho olisi tietoinen projektin olemassa olosta. Monet asiakkaat, jotka ovat tulleet hankkeeseen, ovat saaneet tiedon hankkeen olemassaolosta joltain tutulta tai sitten esimerkiksi Vantaan maahanmuuttajakoordinaattoreilta.

#### 10.1 Liikennevalo—edesauttamassa asiakasperheiden kotoutumista Suomeen

Asiakkaat ovat Korson Settlementtinuorten työntekijöiden kanssa pystyneet rohkeasti hoitamaan ja käsittelemään vaikeitakin asioita. Esimerkiksi perhetyöntekijä on lähtenyt asiakkaan mukaan poliisilaitokselle selvittämään asiakkaaseen kohdistunutta perheväkivaltatilannetta tai asiakkaan lapsien päihdeongelmiin on haettu apua yhdessä asiakkaan kanssa.

Kaikki apu mitä asiakkaat ovat saaneet Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeelta on ollut hyvin konkreettista. Apu on ollut normaalia arjesta selviytymistä, kuten ruoka-apua tai keskusteluapua. Keskusteluiden kautta asiakas on päässyt kiinni omiin ongelmiin ja täten ovat voineet yhdessä perhetyöntekijän kanssa selvittää asiakkaan esille tuomia ongelmia. Jotkut perheet ovat tarvinneet tukea vaikeissakin ongelmatilanteissa. Perheet toivoivat saavansa lisää apua työnhaussa ja atk-asioissa. Kaksi haastateltavaa toi hyvin voimakkaasti esille sen, millaisessa tietoyhteiskunnassa oikein elämme. Kaikki esimerkiksi työnhakuun liittyvät asiat

ovat tietokoneella, työnhaku on siirtynyt www-sivuille ja sähköpostin taakse. Pitäisi myös osata käyttää tietokonetta, jotta osaisi tehdä työnhakuun liittyvät asiakirjat. Haastateltavat toivat hyvin voimakkaasti myös esille vapaa-ajanvietto mahdollisuuksien löytymisen vaikeuden. Kaikki kiittelivät Korson Settlementinuria siitä, että olivat järjestäneet Liikennevalo—kokeilu- ja kehittämishankkeen myötä myös leirin asiakkaille ja heidän perheilleen. Muutoin olisivat toivoneet enemmän, että hankkeen työntekijät olisivat ohjanneet mistä voisi kysyä erilaisia vapaa-ajanvietto mahdollisuuksia. Puolet olivat tyytyväisiä hankkeesta saatuun apuun ja tukeen, eivätkä toivoneet mitään lisää hankkeelta. Toinen puoli haastateltavista toivoi lisää tukea selviytymisessä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Miten vuosi 2009 vaikuttaa maahanmuuttajien työllistymiseen ja työssäpysymiseen? Se jää nähtäväksi, mutta epäilemme, ettei kovin hyvin käy maassa, jossa ennakkoluulot ovat hyvin hallitsevia. Suomen työllisyysaste laskee maailman talouden taantumana takia. Taantumana ja viennin vetämättömyyden takia isot globaalit yritykset joutuvat varautumaan väistämättömään taantumana ja täten isojen irtisanomisten kautta hakemaan kannattavuutta. Suomalainen yhteiskunta on pikkuhiljaa hyväksynyt maahanmuuttajat työmarkkinoilla ja yhä suuremmissa rooleissa, esimerkiksi lääkäreinä tai yritysten johtotehtävissä.

Työn saanti on jokin aika sitten ollut kiinni muistakin kuin vaan työstä suoriutumisen osaluista. Sosiaalinen kompetenssi, eli sosiaalinen pätevyys työn suorittamiseen nähtiin jokin aika sitten vaatimuksena työn saannille, eli kielitaidottomuus ja maahanmuuttajuus nähtiin esteenä. Työpaikkailmoituksissa jokin aika sitten saattoi nähdä, että esimerkiksi siivoojan tehtäviin vaadittiin hyvää suomenkielen taitoa. Vaatimukset hävisivät kun työntekijöistä alkoi olla pulaa. Erityisen huolestuttavaa on, että kehittyvässä globaalissa nyky-yhteiskunnassa ihmiset eriytyvät nopeasti toisistaan. Eriytyminen on koulutuksellisen, sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden tulos. Globaalissa maailmassa eläessämme kehitys kulkee samaa rataa myös kehitysmaissa, joissa köyhyys jakaa ihmisiä taloudellisella ja tiedollisella tasolla. (Hautaniemi: Forsander ym. 2001,15.)

Moni perhe koki saavansa paljon apua hankkeelta kotoutumiseen. Kotoutumisen täydellinen saavuttaminen tai sen mittaaminen on hankalaa. Mielestämme asiakkaasta ei voi nähdä aina ulospäin miten hyvin hän on kotoutunut. Moni maahanmuuttaja saattaa kertoa peloissaan, että kaikki on hyvin, mutta mielessä pyörii paljon kysymyksiä ja murheita. Luottamuksen luominen työntekijän ja asiakkaan välillä on juuri siksi todella tärkeää. Kielimuuri tuo myös paljon haasteita työskentelyyn maahanmuuttajien kanssa, tulkkipalveluja tulisi käyttää jos työntekijä kokee ettei asiakas ymmärrä suomenkielen puhetta.

Haastatteluissa kävi ilmi, että jokainen perhe oli käynyt läpi suurimman osan kotoutumisesta omin avuin. Tuen tarpeessa olleet perheet olivat olleet Suomessa jopa 10 vuotta. Tämä

hämmästytti meitä kovasti. Suurin osa hallitsee suomenkielenkin ja silti toimiminen suomalaisessa yhteiskunnassa on heille kovin vaikeaa.

Pohdimme kovasti, että kuinka monta vuotta maahanmuuttajan täytyy asua Suomessa, jotta hän osaisi toimia maan tavalla ja olisi oppinut Suomen byrokratian koukerot. Mietityttää se että missä ovat sitten perheet, jotka ovat avun tarpeessa juuri muutettuaan Suomeen? Miten peloissaan he ovat? Kuinka suuri heidän avun tarpeensa sitten onkaan? Suurin osa haastateltavista kertoi saaneensa tukea Suomeen muuttaessaan ystäviltä ja muilta maahanmuuttaneilta.

Maahanmuuttajien oma aktiivisuus on erittäin tärkeä osa kotoutumista yhteiskuntaan. Suurin osa hankkeen asiakkaista on itse löytänyt Liikennevalo–kokeilu- ja kehittämishankkeen toiminnan. Ihannoitavaa oli se että, jokainen hankkeen asiakas olisi todella motivoitunut etsimään itselleen jotain sisältöä elämään, kuten työ- tai opiskelupaikan. Kielitaidottomuus oli suurimmalle osalle haastateltavista isoin ongelma työ- tai opiskelupaikan saannin kannalta. Kotoutumisen kannalta tärkeää olisi löytää joku innostuksen kohde, kiinnike elämään, joka auttaisi maahanmuuttajia sopeutumaan paremmin yhteiskuntaan ja maan vallitseviin tapoihin.

Monet pelkäävät hakea apua ongelmiinsa, sillä eihän juuri maahanmuuttanut henkilö tiedä, miten maassa toimitaan ja mistä apua voisi löytää. Asiaa pahentaa vielä tietämättömyyden lisäksi huhupuheet, joita kuulee sukulaisilta ja tuttavilta. Viranomaisten ja maahanmuuttajien välinen yhteistyö on usein monimutkainen ja kivikkoisen, johtuen osaksi molemmien puoleisesta tietämättömyydestä. Pelko toimia viranomaisten kanssa hehkui monesta hankkeesta mukana olleesta perheestä, sen myötä halusimmekin selvittää asiakkaiden mielipiteen asioimisesta viranomaisten kanssa. Liikennevalo–kokeilu- ja kehittämishanke on toiminut maahanmuuttajille jonkinlaisena tukihenkilönä ja välikätenä viranomaisen ja asiakkaan välillä. Moni asiakas toi hankkeen aikana julki asioiden etenevän nopeammin hankkeen myötä, avunsaannista tuli täten nopeampaa.

## 10.2 Kulttuuri ja rasismi

Viime vuosina on huomattu kuinka rotu ja eriarvoisuus ja siihen liittyvät syrjintäkeinot ovat muuttuneet. Ihmisiä ei enää määritellä vain rodun mukaan, vaan sen on syrjäyttänyt uusi rasismiin liittyvä piirre. Nykyään ihmisiä lajitellaan kulttuuristen ominaisuuksien perusteella. Kulttuuri nähdään selittävänä tekijänä syrjäytymiselle tai menestymiselle yhtä lailla Suomessa kuin muissakin Euroopan maissa. Nykypäivänä uskonto määrittelee paljon ulospäin annetusta viestistä, islam on tästä hyvä esimerkki. Median luoma kuva islamista ja muslimeista on voimakkaasti edesauttanut muiden ihmisten luomaa ennakkoluuloista

käsitystä muslimeista. Tai yhtä lailla vähemmistöön kuuluva voi kokea pukeutumisen luovan negatiivisen kuvan esimerkiksi työhönhakutilanteessa, tästä hyvänä esimerkkinä on romanipuku. (Hautaniemi: Forsander ym. 2001,26-27.)

### 10.3 Monietninen yhteiskunta ja monikulttuurisuus

Siirtomaa-ajan jälkeen globalisaatio, yhdentyminen on kiihtynyt ja kulttuurit ovat täten alkaneet nopeasti sekoittumaan. Maahanmuuttojen myötä erilaisissa kotioiloissa kasvaneet ihmiset kohdatessaan toisensa joutuvat neuvottelemaan uusia yhteisiä pelisääntöjä arjen pyörittämiseksi. Kulttuuri ei kehity missään sisäisessä, rajatussa ympäristössä, vaan ainoastaan vuorovaikutustilanteissa toistemme kanssa. Monietnisessä yhteiskunnassa kulttuuri ja etnisyys eivät koskaan ole vain keskustelua identiteetistä ja yhteenkuuluvuuden tunteesta. Poliittisesta näkökulmasta tarkastellessamme monikulttuurisuutta, tarkastelemme käsityksiämme kansalaisuudesta, kansalaisten oikeuksista ja ylipäätään demokratiasta. Usein erottelemme erikulttuurisia malleja, joiden tarkoituksena on pyrkiä takaamaan näitä oikeuksia. Mallien ääripäät liikkuvat täten voimakkaasti assimiloivissa eli integroivissa ja/tai eriyttävissä yhteiskunta rakenteissa. Assimilaatio puhtaimmillaan on sitä, että kansalaisten, siis myös vähemmistöjen odotetaan sopeutuvan sellaisinaan yhteiskuntaan. Yksilöt luopuvat esimerkiksi omasta kielestään virallisen enemmistökielen hyväksi. Yhteiskunnan tuottamien palveluiden näkökulmasta katsottuna maahanmuuttanut hyväksyy, että kaikkien kansalaisten odotetaan käyttävän samoja palveluita. Oma elämänhallinta nähdään tällöin ihmisen vastuuna pärjäämisestään ja valtion rooli on tällöin muuttumaton. Tällöin sosiaalisten ja kulttuuristen rakenteiden muutosta erilaisuuden paineessa ei hyväksytä. Kysymys on siitä miten valtio takaa ja pyrkii asettamaan yhdenvertaiset mahdollisuudet kansalaisilleen ottaen erikulttuurit huomioon. (Hautaniemi: Forsander ym. 2001,28-30.)

Kolmasektori ja yrittäjyys voivat tuoda työllistymisongelmaan oivan ratkaisun. Useinmiten kolmannella sektorilla työsaannille ei pinota sen suurempia vaatimuksia kuin, että pärjää työssä ja tekee työnsä. Ei ole mitään virkamieskielivaatimuksia, kunhan pärjää.

Lopuksi pohdimme Liikennevalo- hankkeen toteutumista ja onnistumista, kokemusten ja opinnäytetyön tulosten pohjalta. Liikennevalo- kokeilu- ja kehittämishanke onnistui mielestämme hyvin ja hanke pääsi toteuttamaan hyvin tavoitteitansa. Kaksi asiaa jotka tavoitteista huolimatta eivät toteutuneet hankkeen tavoitteiden mukaisesti olivat; romanityö sekä ehkäisevä päihdetyö. Hanke koki romanityön haasteelliseksi, sillä romaniväestöön oli vaikeaa saada kontaktia heidän ratkoessa ongelmat suvun kesken. Hanke yritti parhaansa mukaan tehdä yhteistyötä romanijärjestöjen kanssa, mutta jostakin syystä se ei onnistunut. Romanityö ei onnistunut hankkeen asettamista tavoitteista huolimatta.

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli tehdä myös ehkäisevää päihdetyötä. Asiakkaat, jotka asioivat hankkeessa eivät tarvinneet apua päihdeongelmiinsa. Hankkeen aikana asiakkaana oli kaksi perhettä, jotka tarvitsivat apua perheessä vallitsevaan päihdeongelmaan. Muuten hanke keskittyi pääosin konkreettisiin apuihin, kuten työpaikanetsimiseen tai keskusteluapuun. Hankkeen loppuessa asiakasmäärä oli korkeimmillaan, asiakkaita oli kaksinkertainen määrä aikaisempaan verrattuna, työtä olisi riittänyt moneksi vuodeksi.

Hyvä jatkotutkimuksen aihe voisi olla, että selvitetäisiin, miten kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan voisi helpottaa maahanmuuttajan näkökulmasta. Ja miten viranomaistahojen ja maahanmuuttajien yhteistyötä voisi parantaa sekä miten he saisivat enemmän tietoa toisistaan? Nämä kaksi asiaa on mietityttänyt ja herättänyt mielenkiintoa tehdessämme omaa tutkielmaa.

## LÄHTEET

Anttonen, Minna. NUMA nuoren maahanmuuttajan kotoutumisen tukena. 2005. Laurea-Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Alitolppa-Niitamo, Anne, Söderling, Ismo, Fågel, Stina. Olemme muuttaneet—näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. 2005 Vammala. Väestöliitto. Vammalan kirjapaino Oy

Forsander, Annika, Ekholm, Elina, Hautaniemi, Petri, Abdullahi, Ali, Alitolppa-Niitamo, Anne, Kyntäjä, Eve, Nguyen, Quoc Cuong. Monietnisyyden yhteiskunta ja työ. 2001 Helsinki. Yliopistopaino, Palmenia

Forsander, Annika, Ekholm, Elina, Saleh, Raya. Monietninen työ, haaste ammattitaidolle. 1994 Helsinki. Hakapaino Oy

Forsander, Annika, Raunio, Mika, Salmenhaara, Perttu, Helander, Mika. Sykettä ja suvaitsevaisuutta—Globaalin osaamisen kansalliset rajat. 2004 Helsinki. Edita Prima Oy

Finlex- Valtion säädöstietopankki Viitattu 7.1.2009  
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>

Hautamäki, Terhi. Lukutaito avaa tulevaisuuden. Artikkelit: Anna 9/2009. 26.2.2009

Hirsjärvi, Sirkka, Hurme, Helena. Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 2000 Helsinki. Yliopistopaino Helsinki

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula. Tutki ja Kirjoita. 2007 Keuruu. Tammi, Otavan kirjapaino Oy

Hirstiö-Snellman, Paula, Mäkelä, Marjukka. Maahanmuuttajat sosiaali- ja terveystieteiden asiakkaina. 2000 Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 3.12.2008  
[http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/sel98\\_12/all98\\_12.htm](http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/sel98_12/all98_12.htm)

Hytönen, Marja-Liisa, Laurell, Harri, Manninen, Katriina, Mattila, Irma, Rouhio, Mirkka. Maahanmuuttajatyön käsikirja. 2002 Helsinki. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

Koski, Pirjo. Monikulttuurinen perhevalmennus, 2007 Helsinki. Edita Prima

Liebkind, Karmela, Mannila, Simo, Jasinskaja-Lahti, Inga, Jaakkola, Magdalena, Kyntäjä, Eve, Reuter, Anni. Venäläinen, virolainen, suomalainen-kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. 2004 Tampere. Tammer-paino, Gaudeamus kirja, Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd.

Maahanmuuttovirasto. Viitattu 12.1.2009  
<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=1945>

Metsämuuronen, Jari. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 2008 Jyväskylä, Gummerus

Paananen, Seppo. Maahanmuuttajien elämää Suomessa. 2005 Helsinki. Edita Prima Oy. Tilastokeskus

Pitkänen, Pirkko, Kouki, Satu. Vieraiden kulttuurien kohtaaminen viranomaistyössä. 1999 Helsinki. Edita AB.

Plym-Rissanen, Leena. Teknillinen korkeakoulu, Lappenrannan teknillinen yliopisto, Tampereen teknillinen yliopisto. Leonardo-liikkuvuus projekti. KulttuuriGuru. Viitattu 12.1.2009

[www.uraverkko.net/kulttuuriguru/K\\_artikkeli2.html](http://www.uraverkko.net/kulttuuriguru/K_artikkeli2.html)

Puusaari, Hille. Suomeen kotoutuminen, maahanmuuttajan opas. Ulkomaalaisten kriisikeskus, Suomen mieleterveysseura.SMS-tuotanto Oy

Räty, Minna. Maahanmuuttaja asiakkaana. 2002 Tampere, Tammi

Sisäasiainministeriö. 2009. Viitattu 22.1.2009

<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/F8F05FDA29646B8CC22573B000333A24?op=endocument>

Sisäasiainministeriö. 2005. Etnistensuhteiden neuvottelukunta, Kala kuivalla maalla, kotoutuminen maahanmuuttajan näkökulmasta

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/70d5302f4dc65a7fc22573b4004f596a/\\$file/thj344\\_kala\\_kuivalla\\_maalla.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/70d5302f4dc65a7fc22573b4004f596a/$file/thj344_kala_kuivalla_maalla.pdf)

Suomen Nuorisoyhteistyö –Allianssi. Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia –kouluttajakansio. Viitattu 12.1.2009

[http://www.alli.fi/tieto/polycult/1\\_3.html](http://www.alli.fi/tieto/polycult/1_3.html)

Tanner Arno (toimittanut). Poliisi ja maahanmuuttajat –Kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta. 2008 Tampere, Tampereen yliopistopaino Oy

Tilastokeskus. Suomen väestö 2007. Viitattu 7.1.2009

[http://www.stat.fi/til/vaerak/2007/vaerak\\_2007\\_2008-03-28\\_tie\\_001\\_fi.html](http://www.stat.fi/til/vaerak/2007/vaerak_2007_2008-03-28_tie_001_fi.html)

Tuomi, Jouni, Sarajärvi, Anneli. Laadullinentutkimus ja sisällönanalyysi. 2002 Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy, kustannusosakeyhtiö Tammi

Työministeriö. Koti Suomessa. Viitattu 10.1.2009

[http://www.mol.fi/mol/fi/04\\_maahanmuutto/07\\_aineistot\\_kirjasto/01\\_esitteet/kotisuo/kotisuo\\_fi.pdf](http://www.mol.fi/mol/fi/04_maahanmuutto/07_aineistot_kirjasto/01_esitteet/kotisuo/kotisuo_fi.pdf)

Työvoima- ja elinkeinokeskus. Maahanmuuttajatyön perehdytyspaketti. Viitattu 12.1.2009

[www2.te-keskus.fi/new/poh/tyovoimaasiat/maahanmuuttajatyön%20perustietopaketti%20uusin.doc](http://www2.te-keskus.fi/new/poh/tyovoimaasiat/maahanmuuttajatyön%20perustietopaketti%20uusin.doc)

Tähti, Päivikki. Tarkoitus olisi olla ihminen ihmisten joukossa ”Muu maa mustikka-projektin opetuskoti maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tukena”. 2008 Sosiaalipolitiikan- ja sosiaalityönlaitos. Tampereen yliopisto. Viitattu 12.1.2009

<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02834.pdf>

Töttö, Pertti. Pirullinen positivismi: Kysymyksiä laadulliselle tutkimukselle. 1997 Jyväskylä.

Kampus kustannus, Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisuyksikkö ja Yliopistopaino

Valjus, Sonja, Nirvi, Mika. Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien kotoutumista tukeva koulutus Suomessa. 2005 Tampere. Suomen Kesäyliopistot ry. Cityoffset oy Tampere 2006. Viitattu 15.4.2009

[http://www.kesayliopistot.fi/pdf/kesayliopisto\\_kotoutumiskoulutus.pdf](http://www.kesayliopistot.fi/pdf/kesayliopisto_kotoutumiskoulutus.pdf)

Vantaan kaupunki. Viitattu 16.10.2008

[http://www.vantaa.fi/i\\_alaetusivu.asp?path=1;135;137;1623](http://www.vantaa.fi/i_alaetusivu.asp?path=1;135;137;1623)

Vartia, Maarit, Bergbom, Barbara, Giorgiani, Terhi, Rintala-Rasmus, Anita, Riala, Riitta, Salminen, Simo. Monikulttuurisuus työn arjessa. 2007 Tampere. Työterveyslaitos, Tammer-Paino Oy.

Vilka, Hanna Tutki ja kehitä. 2005 Keuruu, Otava.

Väestöliitto. 2009. Viitattu 22.1.2009

[http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurinen\\_tyo/?x35691=26122](http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurinen_tyo/?x35691=26122)

**LIITTEET**

## LIITE 1

Maahanmuuttaja	Yleiskäsite, jota käytetään kuvaamaan kaikkia maahanmuuttaneita henkilöitä
Ulkomaalainen	Suomen oikeuden kannalta henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen esim. turisti, liikemies, siirtolainen, pakolainen tai turvapaikan hakija, jolla on toisen maan kansalaisuus
Siirtolainen	Henkilö, joka muuttaa pysyvässä tarkoituksessa toiseen maahan hankkiakseen siellä toimeentulonsa
Siirtotyöntekijä	Hakeutuu toiseen maahan hankkiakseen elantonsa, mutta ei asetu maahan pysyvästi
Pakolainen	Henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Pakolaisiksi kutsutaan Suomessa myös henkilöitä, jotka ovat saaneet jäädä suojelun tarpeen vuoksi tai humanitäärisistä syistä
Turvapaikanhakija	Henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Turvapaikanhakijan pakolaisuus todetaan vasta hakemuksella annettulla päätöksellä, joten tulisi välttää ”pakolainen” sanaa ennenkuin päätös on annettu
Kiintiöpakolainen	Henkilö, jolla on YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun myöntämä pakolaisen asema ja jolle on myönnetty maahantulolupa vuosittain valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä päätettävän pakolaiskiintiön puitteissa
Ulkosuomalainen	Suomen rajojen ulkopuolella asuva Suomen kansalainen tai syntyperältään suomalainen
Paluumuuttaja	Ulkosuomalainen, joka on asunut Suomen rajojen ulkopuolella ja palaa takaisin Suomeen esim. Ruotsin suomalaiset, Inkerin paluumuuttajat, Viron ja entisen Neuvostoliiton suomalaiset

(Hytönen 2002,8-9 .)

## LIITE 2

## TEEMAHAASTATTELU

## Teema 1 Taustatiedot

- Sukupuoli
- Ikä
- Siviilisääty
- Lapsia
- Työ-/opiskelutilanne

## Teema 2 Kotoutuminen Suomeen

- Miten hanke on auttanut teitä selviytymään arjesta?
  - Millaista apua olette saaneet?
  - Olisitteko toivoneet jotain lisää?
- Oletteko saaneet hankkeen kautta itsellenne/perheellenne vapaa-ajan toimintaa?

## Teema 3 Viranomaistenpalvelut (Kela, sosiaalitoimi, työvoimatoimisto)

- Miten koette viranomaispalvelut Suomessa?
- Koetteko asiointiin helpottuneen viranomaisten kanssa hankkeen myötä?
- Koetteko valmiutenne toimia eri viranomaisten kanssa parantuneen hankkeen myötä?
- Koetteko tuen olleen riittävää?

## LIITE 3

Aikajanan piirtäminen—Miten hanke (maaliskuu 2007-joulukuu 2007) on edennyt?

